

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA TERÖR PROPAGANDASININ YASAKLANMASI SORUNU

*(Ulusal ve Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Karşılaştırmalı Bir
Çalışma)*

PROBLEM CONCERNING THE BAN ON TERROR PROPAGANDA IN TERMS OF FREEDOM OF EXPRESSION

*(A Comparative Study With the Scope of National and International
Law)*

Abdulkadir KARAARSLAN¹

ÖZ

İfade özgürlüğü demokratik bir toplumun temel taşlarından biri olup, ifade özgürlüğünün olmadığı bir toplumu demokratik olarak nitelendirmek mümkün değildir. Ancak, ifade özgürlüğü kişi ve toplum bakımından ayrıcalıklı bir konuma sahip olsa da bu özgürlük bir kısım nedenlerle sınırlanabilmektedir. Buna uygun olarak da ifade özgürlüğüne yer veren gerek ulusal gerek uluslararası düzenlemeler bu özgürlüğü sınırlı bir özgürlük olarak düzenlemiştir. Bireysel yarar ile kamu yararı arasında bir denge sağlamak amacıyla ifade özgürlüğü sınırlandırılabilir ve istisnalar getirilebilmektedir. İfade özgürlüğünü en kutsal haklardan sayan insan hakları sözleşmelerine bakıldığında, bu sözleşmelerin hemen hemen hepsinde, ifade özgürlüğünün demokratik toplumdaki öneminden bahsedildikten sonra, sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Günümüzde birçok ülke için tehdit haline gelen terör sorunu beraberinde ifade hürriyeti sınırlamalarını da getirmiştir. Ulusal güvenlik nedeniyle ifade hürriyetinin sınırlandırılması hukuki bir sorun olarak tartışmalara neden olmaktadır. Çalışmamızda karşılaştırmalı hukuktan yararlanarak gerek ulusal gerekse uluslararası hukukta ifade hürriyeti ve terör propagandası arasındaki ilişkiyi incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İfade Hürriyeti, Terör Propagandası, Uluslararası Hukuk, Ulusal Güvenlik, Kamu Yararı.

1 Van Cumhuriyet Savcısı, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi, abdul_kadirtr@yahoo.fr

* Makale Geliş Tarihi: 12.11.2014, Kabul Tarihi: 18.11.2014

ABSTRACT

Freedom of expression constitutes undoubtedly a cornerstone of democratic society and it is not possible to consider a society as a democratic society in where freedom of expression is not respected. However, the right to freedom of expression is not absolute even if this right has a privileged position among the others rights. Accordingly, both national and international laws prescribe restrictions to the right to freedom of expression. In general, freedom of speech is restricted in order to establish a balance between individual interest and public interest. When examining the international conventions counting freedom of expression among one of the most sacred rights, these conventions contained the reasons by which the right to freedom of expression can be restricted after describing the importance of this right in a democratic society. Nowadays, the problem of terrorism that constitutes a real threat for many country brings about the restriction of the right to freedom of expression. In fact, the term of the national security, which lies behind all the restrictions causes heated debates. This study aims to handle both in national and in international law the relation between freedom of expression and terror propaganda by taking into account and benefiting from comparative law in this matter.

Keywords: Freedom of Expression, Terror propaganda, International law, National Security, Public Interest.

GİRİŞ

İfade özgürlüğü bir hak olarak kullanımını yasaklayan ve engelleme yoluna giden kamu makamlarına karşı bir talep olarak ortaya çıkmıştır². Modern toplumu oluşturan bireylerin maddi ve manevi varlığının gelişmesini sağlayan temel haklardan biri olan ifade hürriyeti aynı zamanda liberal demokrasilerinde temel dayanakların birini teşkil etmektedir³. Bu hak demokratik toplumların ilerlemesi ve her bireyin kişiliğini geliştirmesini sağlayan temel koşullardan birisidir⁴. Bu çerçevede, ifade özgürlüğünün olmadığı bir toplumu demokratik olarak nitelendirmek mümkün değildir. Ancak, ifade özgürlüğü kişi ve toplum bakımından ayrıcalıklı bir konuma sahip olsa da bu özgürlük bir kısım nedenlerle sınırlandırılmaktadır. Günümüz itibarıyla gelişim gösteren çağdaş insan hakları hukukunun

2 ZENCOVICH, Vincenzo Zeno, Freedom of Epression - A Critical and Comparative Analysis, Routledge & Cavndish, 2008, s.1.

3 Article 10: Freedom of Expression, Human Rights Review, 2012, s. 334.

4 TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, SANCAKDAR Oğuz, ÖNOK Rifat Murat, İnsan Hakları El Kitabı, 5.Baskı, Seçkin Yayınları, 2014, s.325.

bu bağlamda en çok üzerinde durduğu konularından biri, ifade özgürlüğü ve sınırlandırılması üzerine yapılan tartışmalardır. Bu tartışmalarda dikkat çeken önemli nokta ifade özgürlüğünün temel bir insan hakkı olup olmadığı konusu olmayıp, sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağı ya da sınırlandırılacak ise bunun sınırının ne olduğu ile ilgilidir⁵. Buna uygun olarak da ifade özgürlüğü konusunda yapılan tartışmalar bu özgürlüğün sınır bölgeleri hakkında olmaktadır. Bunlar ise, pornografi, ırkçı nefret konuşmaları, bağnaz dini ifadeler, politikacılara ve özel kişilere iftira, mahkemeye saygısızlık, şiddete tahrik, askeri ve ticari sırların açıklanması gibi konuları kapsayan durumlardır⁶. Bu çalışmamızda ifade özgürlüğüne sınırlama getirilmesi gerekliliğini doğuracak yukarıda sayılan nedenlerden birini teşkil eden terör propagandası yapılması, terörün yüceltilmesi üzerinde duracağız.

Öncelikle belirtmelidir ki; İnsan Hakları Evrensel Beyannameğine göre yeryüzündeki her birey, düşünce ve ifade özgürlüğü hakkına sahiptir⁷. Bu tanım çerçevesinde, ifade hürriyeti temel ve vazgeçilmez bir insan hakkı olarak, herhangi bir müdahale olmaksızın bireylerin belirli düşüncelere sahip olmasını; herhangi bir sınırlama olmaksızın bilgiyi ve fikirleri her türlü araçla araştırmayı, edinmeyi ve başkalarına aktarmayı içermektedir. Genel itibarıyla ifade hürriyetinin belirli sınırlarda korunduğu toplumlarda, birey herhangi bir sansür veya sınırlama olmaksızın bilgisini ve düşüncesini aktarma konusunda sıkıntı yaşamamaktadır. Ken Greenawalt'ın belirttiği gibi devletin fikirlerin iletişimine engel olmaması önemli bir siyasi ilke olup bu ilke liberal demokrasinin köşe taşlarından⁸.

Bireylerin kendilerini herhangi bir baskıya maruz kalmadan ifade edebilmeleri, toplumsal ahlâkın varlığı için gerekli olduğu gibi, ortaya konulan düşüncelerin gelişmesi ve yenilenmesi ile toplumsal uzlaşma için de önemli katkılar sağlamaktadır. Keza İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde (AİHS) "ifade özgürlüğü" korunması gerekli temel haklar arasında say-

5 TOBY Mendel, Restricting Freedom of Expression: Standards and Principles -Background Paper for Meetings Hosted by the UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, Center For Law and Democracy,2010, s. 1, ayrıca bkz. Konu hakkında, CLAUDE E. Welch, The African Charter and Freedom Of Expression, Buffalo Human Rights Law Review, 1998, s. 104.

6 WOJCIECH Sadurski, İfade Özgürlüğü ve Sınırları, çev. M. Bahattin Sepetçioğlu, (Ankara: Liberte Yayınları, 2002), s. XIII .

7 BM, İnsan Hakları Evrensel Beyannameşi <http://un.org/Overview/rights.html> .

8 GREENAWALT Ken, Speech, Crime and The Uses of Language, Oxford University Press, 1989, s. 4.

mıştır⁹. Sonuç olarak, ifade hürriyetini kişilerin bilgi ve kanaatlerine serbestçe ulaşarak bilgi edinmesi, edindiği bu bilgi ve kanaatleri kendi iç âleminde değerlendirerek bir kanaate ulaşması ve son olarak ulaştığı bu kanaatini herhangi bir iletişim vasıtasından yararlanarak yalnız veya toplu bir şekilde dış dünya ile paylaşması veya edindiği kanaatini paylaşmaktan kaçınabilmesi olarak tarif edebiliriz. Venedik Komisyonu tarafından 2011 yılında hazırlan “Hukuk Devleti” konulu raporda hukuk devleti ilkesinin üç temel sacayağı bulunduğu ifade edilmiştir.¹⁰ Bu ilkeler: bireylerin kanuna aykırı davranışları dışında cezalandırılmamaları, yasaların geçmişe etkili olarak yürütülmemesi ile beraber açık anlaşılır olması, yasa önünde herkesin eşit olması ve son olarak idarenin takdir yetkisinin nihayetinde keyfi yetkiye dönüşmemesi gereğidir. Bu ilkeler ışığında yapılacak değerlendirmede hukuk devleti kavramı ile ifade özgürlüğünün korunması arasında sıkı sıkıya bir bağ olduğu görülecektir.

Şöyle ki; insanın toplu halde yaşaması, sadece olumlu yönüyle sınırlandırılmayacak kadar farklı neticeler doğurmaktadır. Birey içerisinde yaşadığı toplumda kendisine sunulan menfaatlerden istifade ederken kimi kez bilinçli bazen de bilinçsiz bir şekilde birlikte yaşadığı toplumu veya fertlerini zarara sokmaktadır. İşte bireylerden oluşan toplumun, toplumsal huzuru için bazı yaptırımlar devreye sokması gerekir. Bu yaptırımlarla bir yandan fertlerin ve toplumun huzur ve güvenini sağlamak için kurallar ihdas eden toplumsal iradenin diğer yandan kurallarla insanın özgür iradesi ve hareket serbestisini keyfi olarak sınırlandırmamaya dikkat edilmesi gerekmektedir. Yani daha açık olarak, hukuk devleti ilkesi gereği bir yandan kişisel özgürlükler korunurken diğer yandan ise toplumsal menfaatlerin göz önünde bulundurulması gereklidir. Dolayısıyla Venedik Komisyonunun raporunda belirttiği temel hukuk devletinde korunması gerekli ilkeler ışığında, yapılacak tüm sınırlamalarda keyfilikten kaçınılmalı, sınırlamaların objektif kurallar üzerine bina edilmesi ve karşılıklı bireysel, kamusal menfaatlerin gözetilmesi gerekmektedir. Bir yanda toplumun huzuru ve güveni, öte yanda kişilerden oluşan grupların ve toplumun farklı kesimlerinin kendini rahatça ifade edebilme özgürlüğü yer almaktadır. İşte bu

9 İnsan hakları Avrupa Sözleşmesi 10. madde: *Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.*

10 Venedik Komisyonu, “Hukuk Devleti Raporu”, 25-26 Mart 2011 bkz. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e)

bağlamda devletler, çalışmada ayrıntılı olarak anlatılacağı üzere, siyasi ve ideolojik saiklerle kurulan ve amaçları doğrultusunda sivil, asker, kamu, özel ayırımı gözetmeksizin şiddet kullanmayı meşru kabul eden terör örgütlerini yücelten ve bu örgütlerin faaliyetlerinin meşrulaştıran söylemleri cezalandırmaktadır. Bu çalışmada tam olarak ele almak istediğimiz konu, “terör propagandası niteliği taşıyan söylemlerin cezalandırılması esnasında dikkate alınması gereken temel ölçütlerdir”. Bu bağlamda, öncelikle kısaca terör ve propaganda kavramları üzerinde duracağız. Akabinde bazı ülkelerde bu tür söylemlerin nasıl cezalandırıldığını bunun yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) , İnter Amerikan İnsan Hakları mahkemesinin ve Yargıtay’ın genel itibarıyla 3737 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun (TMK) 7/2 maddesi bağlamında konuya yaklaşımını inceleyeceğiz. Bu inceleme esnasında vardığımız sonuçlara ilişkin kanaatlerimizi de açıklayacağız.

A. TERÖRİZM VE TERÖRİZM PROPAGANDASI

Çeşitli hukuk sistemlerinde ve uluslar üstü yargı makamlarında terör söyleminin cezalandırılmasına ilişkin temel prensipleri ortaya koymadan önce terör kavramını ve propaganda kavramlarını kısaca tanımlamamız gerekecektir.

1. Terörizm Nedir?

Terörizm Fransızca “terrorisme” kelimesinden kavram olarak doğmuştur. Bu kavram esas itibarıyla siyaset ve hukuk alanlarında 1789 Fransız İhtilali’ni izleyen 1793 Konvansiyon döneminde Jakobin yönetimce uygulanan sistematik şiddet politikasına verilen isim olarak ortaya çıkmıştır. Bu kavram ise Latince “bilinmeyen ve öngörülemeyen bir tehlike karşısında duyulan aşırı korku ve endişe, dehşet” anlamına gelen “terror” kelimesinden türemiştir¹¹. XIX. yüzyıl boyunca yaşanan siyasi gelişmeler sonucunda terörizm, sadece devlet tarafından vatandaşlara karşı uygulanan şiddeti değil, bireyler ya da siyasi gruplar tarafından devlete karşı uygulanan şiddeti de ifade eden bir anlam kazanmıştır¹². Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, terörizm tanımı üzerinde ne uluslararası ne

11 “Fransız Dili Hazinesi” sözlüğünde yer alan tanımlamaya göre, terörizm kavramı iki anlamda kullanılmaktadır. Bunlardan ilki Fransız ihtilali boyunca uygulanan terör politikasına karşılık gelmektedir. Diğer manası ile ilk anlamından yola çıkarak, iktidarın veya hükümetin politik amaçlarına ulaşmak amacıyla uyguladığı sistematik şiddet politikasıdır. Bkz. <http://atilf.atilf.fr/dendien/scripts/tlfiv5/advanced.exe?8;s=2356407315>.

12 GUILLIAME, Gilbert, Terrorisme et droit international, Recueil des cours de l’Académie de droit International, 1989/III, t. 215, s. 296

de değişik hukuk sistemlerinde varılmış bir konsensus yoktur¹³. Dolayısıyla terörizm kavramına genel bir tanım bulmak konusunda her zaman bir zorluk çekilmiştir. Bu tanımlamadaki güçlüğü'nin nedeni, terör örgütlerinin amaçlarının ideolojik ve siyasal olarak farklılaşmasından kaynaklanmaktadır¹⁴. Uluslararası planda terör tanımı yapılması amacı güden birçok antlaşma imzalanmıştır¹⁵. Bu antlaşmalar arasında özellikle "Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nde en somut nitelikteki terör tanımına yer verilmiştir. Bu Sözleşme'nin 2. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Herhangi bir kişi, her ne suretle olursa olsun, tümüyle veya kısmen, aşağıda tadat edilen eylemleri gerçekleştirilmesinde kullanılması niyetiyle veya kullanılacağını bilerek, doğrudan veya dolaylı olarak, yasa dışı bir şekilde ve kasten, fon sağlamak veya toplamakta ise, bu Sözleşme'yi ihlâl eder" hükmü ile terör kavramı bir ölçüde tanımlanmaya çalışılmıştır. Ancak yine de genel olarak hangi eylemlerin terör eylemi olarak nitelenmesi sorunu karşısında, terör kavramının tanımı daha çok ulusal hukuklarda yapılmaya çalışılmıştır.

Terörizm kavramı değişen ve gelişen tanımlamalar neticesinde zaman ve mekâna göre farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda çoğu kez gerilla savaşı, anarşizm gibi komşu kavramlarla kolayca karıştırılmaktadır. Pek çok siyasi örgütlenme muhalif oldukları devletin eylemlerini terörizm olarak vasıflandırarak itibarlarını düşürmeye çalışmakta, kimi devletler ise, destek verdikleri dış siyasi örgütlerin eylemlerini terörizm kapsamında ele almaktan kaçınarak bu örgütlere uluslararası meşruiyet sağlamayı hedeflemektedirler¹⁶. Hukukun üstünlüğün reddi anlamına gelen "Birine göre terörist olan kişi, bir başkasına göre özgürlük savaşçısıdır" deyiimi, terörizmle ilgili incelemelerde sıkça tekrarlanmaktadır.

Sonuç olarak bugüne kadar yapılan tüm bilimsel çalışmalarda ve uluslararası antlaşmalarda tek bir terör tanımı yapılmasından kaçınılmış daha çok belli unsurlar üzerinde durulmuştur. Öncelikle

13 WILLIAMSON, Myra, Terrorism, war and international law: the legality of the use of force against Afghanistan in 2001. Ashgate Publishing, 2009, p. 38.

14 SCHMID, Alex P., The Definition of Terrorism, The Routledge Handbook of Terrorism Research, Routledge, 2011, p. 39.

15 16 Kasım 1936 tarihli "Terörizmin Önlenmesi ve Bastırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi, Hava Araçlarında İşlenen Saldırı ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin 1963 Tokyo Sözleşmesi, Sivil Hava Araçlarının Yasadışı Olarak ele Geçirilmesinin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 1970 La Haye Sözleşmesi, Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 1971 Montreal Sözleşmesi, Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarındaki Yasadışı Şiddet Eylemlerinin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 1988 Montreal Protokolü.

16 GUILLAUME Gilbert, age., s. 295.

tüm bu belgelerde önerilen tanımlarda yer alan müşterek unsurların başında şiddet eylemi gelmektedir¹⁷. Terörizmin maddi unsurunu oluşturan şiddet eylemi, kişilere ya da mallara yönelik olabilmektedir. Ancak, mallara yönelik eylemlerin dolaylı olarak kişiler üzerinde de tehlike doğurması aranmaktadır¹⁸. Terörist eylemler bu çerçevede öncelikle belirli bir grup tarafından ve belirli bir amaçla yönelik bir plan çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Bu unsurlar dışında gerçekleştirilen eylemler bir terör eylemi ve dolayısıyla terörizm kavramı içerisinde kabul edilemeyecektir. Terörizmin dolayısıyla terör eylemlerine kaynaklık eden esas düşüncenin siyasi, askeri, dini ya da ideolojik olması başlı başına terör eylemine suç niteliği kazandırmamaktadır; ancak böyle bir düşünce, şiddet eylemine terör niteliği kazandırır.

Terör örgütlerinin eylemleri sırasında hedef aldığı kitle çoğu kez bireysel olarak belirlenmemektedir. Çünkü terörizmin amacı belirli bireyleri hedef olarak ortadan kaldırmak değildir. Öncelikli amaç, bu kişilerin mensup olduğu toplumda korku ve dehşet yaratmaktır¹⁹. Korku ve dehşet, yasal yollarla ulaşılamayacak hedefe varmak için anahtar unsuru oluşturmaktadır. Böylece korku, hem toplumda yaratılmak istenen amaç, hem de siyasi saike götüren yöntem vazifesini görmektedir²⁰. Amacın altında yatan asıl unsur, bir hükümetten, ya da genel kamuoyundan taviz koparmak, çeşitli makam ve mercileri belli bir biçimde davranmaya, en azından kendi görüşlerine saygı göstermeye zorlamaktır. Hedef, aşırı korku yoluyla siyasi ve benzeri amaçlara ulaşmak olarak özetlenebilir. Bu açıdan terörizm, aynı teknikleri kullanan²¹ adi suç örgütlerinin (örneğin mafyanın) yaygın şiddet eylemlerinden ayrılır. Kısaca terörizm kavramının genel kabul edildiği üzere içerisinde bulunması gereken üç unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar, şiddet eylemler, eylemler sırasında sivil asker gözetilmemesi ve politik bir amaçtır.

Sonuç olarak tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, siyasi yahut benzeri diğer amaçlara ulaşmak ve dolayısıyla karşı taraf olarak gördükleri hükümetler ve devletler üzerinde baskı yaratmak amacıyla şiddetin kullanılması neticesinde gerçekleşen ve korku, panik yaratan eylemlerin tümü terörist eylemler olarak kabul edil-

17 Bkz. BADEY Thomas, « Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach », *Terrorism and Political Violence*, vol.10, n°1, 1998, p. 92.

18 GUILLAUME Gilbert, *age.*, s. 304.

19 SERVIER Jean, *Le terrorisme*, Presses Universitaires de France, QSJ, Paris, 1992, p. 5.

20 ZEIDENSTEIN Zeidenstein, « Defining Terrorism », *Southeastern Political Review*, vol 22, n°1, 1994, p. 22.

21 Bkz. Konu hakkında, FEDIANIN, V. Y. "Terrorism: A Search for a Common Definition" in *Moscow Journal of International Law*, vol 4, No. 1, 1998, s. 11.

melidir.

2. Propaganda Nedir?

Propaganda kelimesinin etimolojik kökeni Latince yaymak türetmek manasındaki “propagare” fiilidir. Esas itibarıyla propaganda kavramı 1662 yılında Katolik Kilisesi bünyesinde kurulan ve Katolik inancını yayma görevi gören idari birimden adını almaktadır²². Buna karşın sözlüklerde, çeşitli propaganda tanımlarının olduğu görülmektedir. Bir tarife göre propaganda, herhangi “bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışmayı”²³ ifade eder. Diğer bir tarife göre propaganda; “belli amaçların gerçekleştirilmesini sağlamak için, çeşitli yollar ile bilgiler aktarmaktır. Bazen devletlerin veya kişilerin, belli bir ülkede egemenlik elde etmek veya orayı karışıklığa sürüklemek, maneviyatlarını kırmak istemesi şeklinde de olabilir”. Yine başka bir tarife göre propaganda “bir fikir veya doktrinin yayılması için harcanan her türlü çaba”dır.

Yargıtay 8. Ceza Daireside propagandayı, ceza hukukunda bir düşüncüyü yandaş kazanmak için birden fazla kişinin bilgisine duyurmak, iletmek, ulaştırmak amacıyla yayma hareketi” olarak tanımlamıştır²⁴. Ayrıca Yargıtay Ceza Genel Kurulu da yapmış olduğu bir tanımlamada propagandayı belirli bir düşüncenin toplum içinde yayılmasını ve yerleşmesini sağlamak amacıyla bu görüşün yayılması, birden fazla kişinin bilgisine ulaştırılması ve onlar üzerinde etkili olunması şeklinde tanımlamıştır²⁵.

Modern anlamda propaganda eylemi, amaç olarak hedef edindiği kitleyi etkilemek isteyen klasik propagandanın aksine, artık herhangi bir öğreti ve düşüncüyü benimsetmekle yetinmemektedir. Propagandanın muhataplarından beklentisi, onları istekleri doğrultusunda fikirselsel ve eylemsel harekete geçirmektir. Görüldüğü üzere önemli olan muhatap kitlenin etkilenmesi, düşüncelerinin denetiminin ele geçirilmesi olduğundan bunun hangi yolla yapıl-

22 DIGSS-BROWN, Barbara, Strategic Public Relations: Audience Focused Practice, Cengage Advantages Books, 2011, p. 48.

23 Türk Dil Kurumu, Web Türkçe Sözlük,bkz.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&karama=gts&guid=TDK.GTS.5457e474de2d19.18278881.

24 Yargıtay 8.C.D. E:1994/1227 K:1994/3479 T: 06.04.1994 sayılı kararı.

25 Yargıtay Ceza Genel Kurulu E: 1990/9-341 K: 1991/34 T: 18.02.1991 sayılı kararı. Bunun yanı sıra, yine Yargıtay Ceza Genel Kurulu E: 1999/9-33 K: 1999/38 T:16.03.1999 sayılı kararında da; “...Propaganda kavramına gelince, belli bir görüşün toplum içinde yayılmasını, fikir ve kanaatlerin kökleşmesini sağlamak için, bu amacın gerçekleşmesine yönelik olarak her türlü maddi ve manevi araca başvurarak telkin, teşvik ve etkiye bulunmak olarak tanımlamak mümkündür.” olarak tanımlanmıştır.

mış olduğunun çok da önemi yoktur. Yani mektup, el ilanı, duvar yazısı, afis, poster, gazete, dergi, kitap propagandacının kullandığı veya kullanabileceği elverişli araçlardan sayılabileceği gibi televizyon, internet, sinema, tiyatro, sergi ve sanat gösterileri, ayrıca panel, seminer, konferans, mitingler de propagandacının vazgeçemeyeceği araçlardır.

Sonuç itibarıyla, terör propagandası terör eylemlerinin tümünü muhatap kitleye hoş gösterecek şekilde muhtelif araçlar kullanılarak yapılan faaliyetin bütünü olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, terör örgütüne sempati kazandıracak nitelikteki tüm beyanlar, örgüt mensuplarını övücü sözler esas olmak üzere terör örgütü lehine algılanabilecek olan yazılı, görsel ve işitsel tüm ifadeler örgüt propagandası manasına gelecektir.

B. KARŞILATIRMALI HUKUKTA VE ULUSLARÜSTÜ MAHKEMLERDE KONUYA YAKLAŞIM

Çalışmamızın bu bölümünde yukarıda anlattığımız bilgiler ışığında öncelikle, farklı hukuk sistemlerinde terör örgütü propagandasının cezalandırılmasına ilişkin yasal düzenlemeleri ele aldıktan sonra, uluslar üstü mahkemelerin konuya bakış açısını incelemeye çalışacağız.

1. Karşılaştırmalı Hukukta Terör Örgütü Propagandası

i. Avrupa Ülkelerinin Konuya Yaklaşımı

Genel itibarıyla Avrupa hukuk sistemlerinde, terör propagandasının açıkça yasal düzenlemelerle cezalandırılması kabul edilmektedir. Dolayısıyla ifade özgürlüğü esas olmakla birlikte, terör propagandası niteliği sayılan söylemler bu özgürlükten yaralanmamaktadır. Bu genel hukuki mantığı daha iyi anlayabilmek amacıyla üç Avrupa ülkesinde konuya ilişkin yasal düzenlemeleri ele alacağız. Avrupa'da ceza yasalarında açıkça terörün yüceltilmesi ve teröre teşvik eylemlerinin cezalandırıldığı altı ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler Bulgaristan, Danimarka, Fransa, İspanya, Macaristan ve Birleşik Krallıktır²⁶. Çalışmamızda konu hakkında daha fazla uy-

26 Bulgaristan ceza kanunun "cumhuriyet karşı suçlar" başlıklı birinci bölümünün 108. maddesinde terörizm tanımı yapılmış ve ceza hükmü konulmuştur. Yine aynı yasanın kamu düzeni ve barışına karşı suçlar başlıklı 10. Bölümünün 320. maddesinin 2. Fıkrası "108. Madde de belirtilen suçların işlenmesini açıkça teşvik edilmesinin 6 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağını belirtmektedir. Keza Danimarka ceza yasasının 23. Bölümünde yer 114/b maddesi uyarınca terör eylemlerine teşvik, yardım ve her türlü tavsiyede bulunmak yasaklanmış ve ceza hükmüne bağlanmıştır. Macaristan ceza kanununda da, sözlü olarak terör eylemlerinin onaylanması ve desteklenmesi ceza hükmüne bağlanmıştır. Yasa uyarınca sözlü olarak onaylama terör eylemine teşvik manasına gelmektedir.

gulamanın bulunduğu İspanya, Fransa ve Birleşik Krallıktaki yasal mevzuatı kısaca ele alacağız.

İspanya’da teröre teşvik, terör eylemlerinin yüceltilmesi manasına gelebilecek tüm fiiller ceza yasasında suç olarak düzenlenmiştir. Esas olarak ayrı ayrı üç türlü eylem açıkça yasada belirtilmiştir. İspanya Ceza Kanununun 18.1 maddesinde yer alan ve suç teşkil eden genel nitelikli ilk eylem “provokasyon” dur²⁷. Provokasyon fiil olarak, başkalarını suç işlemeye teşvik amacı güden iradi eylemdir. Dolayısıyla terörün yüceltilmesi kavramı da bu fiil içerisinde değerlendirilmektedir. Bu türden provokatif söylemlerin cezalandırılması için İspanya Ceza Kanunu bu neviden söylemlerin kamu düzeni açısından açık ve yakın tehlike oluşturması gereğini de aramaktadır²⁸. Ancak, bu türden eylemler neticesinde suç işlenmişse, terör söyleminde bulunan kişi işlenen suçlar dolayısıyla İspanya Ceza Kanunu’nun 28. maddesi uyarınca asıl fail gibi sorumlu tutulmaktadır. Bunun yanı sıra 2000 yılında İspanya Ceza Kanunu’nun 578. maddesinde değişiklik yapan 22 Aralık 2000 tarihli yasa ile terörün propagandası ve övülmesi suçu yasal olarak tanımlanmıştır. Bu madde uyarınca ceza yasasının 571 ila 577 maddeleri arasında düzenlenen (terör suçları) suçların, bu türden olaylara karışan kişilerin herhangi bir kitle iletişim aracıyla veya herhangi bir şekilde övülmesi, haklı gösterilmesi keza bu türden suçlar nedeniyle mağdur olanları aşağılama sonucu doğuracak ifadelerde bulunulması bir yıldan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Bu yasal düzenleme ile iki tür eylem cezalandırılmaktadır. İlk olarak, terör eylemlerinin ve bu eylemlere katılan kişiler yüceltilmesi, diğeri ise bu eylemler nedeniyle zarar gören kişilerin ve ailelerinin aşağılanmasına ilişkin söylemlerdir.

Fransız hukuk sisteminde esas olarak terörden bağımsız şekilde “şiddete teşvik” eyleminin cezalandırılması 1881 yılına kadar gitmektedir²⁹. 1881 tarihli Fransa Basın Kanunu’nun 24. maddesi te-

Bkz. Committee of Experts on Terrorism, Apologie du Terrorisme and Incitement to the Terrorism Analytical Report, Council of Europe, 2004, s. 8-9.

27 İspanya ceza yasasının 18/1 maddesi uyarınca kışkırtma basın, radyo ve ya benzer bir basın aracıyla ya da bir grup insan önünde doğrudan bir suç işlenmesine teşviktir. Buna karşın yüceltme ise yine bir grup insan önünde veya herhangi bir iletişim aracıyla suçu veya suçluyu öven yücelten fikirlerin ifade edilmesidir. Bkz.

Response of Spain to the Counter-Terrorism Committee: Implementation of Security Council Resolution 1624 (2005) (Mar. 19, 2007), <http://www.un.org/en/sc/ctc/resources/1624.html>.

28 BARAK-EREZ Daphne and SCHARIA David, Freedom of Speech, Support for Terrorism, and the Challenge of Global Constitutional Law Harvard National Security Journal, Vol 2, 2011, p. 7.

29 29 Haziran 1881 tarihli Fransız Basın Yasasının Fransızca metni için bkz.

<http://www.legifrance.gouv.fr>.

rörün yüceltilmesini, teröre teşviki ve terör propagandasını açıkça yasaklamaktadır. Bugünde aynı kanununun 24. maddesinin 6. fıkrasında “ bir önceki maddede düzenlenen araçlardan herhangi biri kullanılmak suretiyle ceza yasasının 4. Kitabının 2. bölümünde düzenlenen terör suçlarının icrasına neden olan veya bu madde de yer alan suçları yüceltici eylemlerde bulunan kişiler cezalandırılır hükmü yer almaktadır. Aynı kanununun 23. maddesinde düzenlenen ve bu tür suçlarda kullanılan araçlar ise, kamusal alanlarda yapılan konuşmalar, sloganlar, yazılı metinler, çizimler, resimler, amblemler, posterler ve diğer her türlü sözlü veya görsel iletişim araçları olarak tanımlanmıştır³⁰.

Birleşik Krallıkta ise özellikle Haziran 2005 tarihinde Londra’da gerçekleşen bombalı terör eyleminden sonra kabul edilen 2006 tarihli terör yasası ile terör eylemleri ve propagandası ağır şekilde cezalandırılmıştır. Bu yeni düzenleme uyarınca çeşitli terör söylemleri yasaklanmıştır. Öncelikle hitap ettiği kitlede doğrudan veya dolaylı olarak terör propagandası algısı doğuracak veya bu kitleyi terör eyleminin icrasına teşvik edecek nitelikteki tüm beyanlar cezalandırılmaktadır³¹. Ayrıca terör eylemlerinin övücü nitelikteki her beyan dolaylı olarak terör eylemlerinin icrasını teşvik edici nitelikte görülmeyle birlikte bu yasa uyarınca cezalandırılmaktadır³². Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin “Terörizme Mücadeleye” ilişkin olarak almış olduğu 1624 sayılı kararın görüşmeleri sırasında dönemin İngiltere Başbakanı Tony Blair’in yapmış olduğu konuşmada İngiltere’nin bu konudaki katı tutumunu göstermiştir. Blair bu beyanında “ Terörizmin sadece terör eylemlerinin cezalandırılması ise yenilemeyeceğini esas olan onun zehirli propagandasının da önlenmesi olduğunu ifade etmiştir³³.

30 BARAK-EREZ Daphne and SCHARIA David, age., s.8.

31 İbid., s.9.

32 Birleşik Krallık Terörizm Kanunu’nun İngilizce metni için bkz. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/11/contents>.

33 Birleşik Krallıkta her seferinde değişikliklerle düzenlenmiş olan terörizmle ilgili yasa 2000 tarihli Terörizm Kanunu (Terrorism Act)’dur. Bu düzenleme de ifade edilen terör tanımı şu şekildedir: Dini, politik, ırksal, ideolojik bir amaçla hükümeti, uluslararası bir organizasyonu etkilemek veya halkı korkutmak için eylemde ya da tehditte bulunmaktır. Madde metninde yer alan “etkilemek” ifadesinin maddesi belirsiz hale getirdiği iddiasıyla çok eleştiride bulunulmuştur. Ancak bu husus değişmemiştir. Düzenleme, 2006 ve 2008 yıllarında değişikliğe uğramakla beraber uygulama hemen hemen aynıdır. Bunlar 2006 yılında kabul edilen Terörizm Yasası esas itibarıyla Birleşik Krallıkta iki ayrı eylemi suç olarak düzenlemiştir. Bu yasa ile doğrudan terör eyleminde bulunmak veya teşvik etmek fiillerinden daha öte durumlar için cezalandırma yoluna gidilmiştir. Bu yasa birlikte katı bir şekilde terör yayınlarının dağıtılması ve basit olarak terör eylemlerine cesaretlendirme cezalandırılmıştır. Bkz. Article 10: Freedom of Expression, Human Rights Review, 2012, 371.

ii. Amerika Birleşik Devletleri Uygulaması

Birleşik devletler Anayasası'nın bir parçasını teşkil eden "First Amendment (Birinci Değişiklik)"³⁴ ile ifade özgürlüğünün etkili şekilde korunması amaçlanmıştır. Amerikan Yüksek Mahkemesinin içtihatları ile şekillenen ifade hürriyeti kavramı geniş ölçüde korunurken, Yüksek Mahkeme bazı ölçütler geliştirerek ifade hürriyetinin demokratik bir toplumda sınırlarını belirlemeye çalışmıştır. Yüksek Mahkeme genellikle ifade özgürlüğüne yönelik sınırlamaları değerlendirirken "kötülük eğilimi", "dengeleme" ve "açık ve mevcut tehlike" gibi kriterler geliştirmiştir. Mahkeme, bu kriterlerin bazılarını terk ederken, bazılarını da geliştirerek kullanmaya devam etmektedir. Mahkemenin tüm kararlarına hâkim tek bir testin olduğunu söylemek mümkün değildir. Burada, Birleşik Devletlerin sınırları dışına çıkan ve Türkiye dâhil birçok ülkede özellikle yüksek yargı organlarıncı kullanılan "açık ve mevcut tehlike" kriterini biraz daha ayrıntılı incelemekte fayda görüyoruz³⁵. İlk olarak Yargıç Holmes tarafından 1919³⁶ yılında dile getirilen bu kritere göre, ihtilaf konusu ifade yöneldiği kitle bakımından açık ve mevcut bir tehlike doğurmaya elverişli ise sınırlama legal hale gelmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, ifade hürriyetine bu kriter bakımından yapılacak sınırlamaların keyfi olmasını önleyecek derecede söz konusu tehlikenin somut ve gerçek olmasıdır. Yüksek Mahkeme sonraki yıllardaki kararlarında da bu kritere sıkça başvurmuştur. 1969 yılında *Brandenburg v. Ohio*³⁷ kararında Yüksek Mahkeme ifade hürriyetine getirilecek sınırlamalarda ihtilaf konusu ifadenin hukuk dışı bir eyleme kışkırtması ya da bu eylemi doğurması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca komunizm'in ülke için ciddi bir tehlike görüldüğü yıllarda, *Scales v. United States* kararında

34 Amerikan Anayasasında yapılan 1. Değişiklik (First Amendment), Kongre'nin ifade hürriyetini kısıtlayacak yasa yapamayacağını ifade eder. Yine Kongre, suç işleyen ya da yasa dışı davranışlarda bulunan bireyleri yargısız mahkum eden yasalar çıkaramaz; geçmişte yapılmış davranışları suç sayan herhangi bir yasa çıkaramaz; herhangi bir eyaletten vergi toplayamaz; asalet ünvanı veremez.

35 ARSLAN Zühtü, (derleyen) ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü, Ankara, Liberte Yayınları, 2003, 27.

36 Schenck v. United States, 249 U.S. 47, 52 (1919).

37 *Brandenburg v. Ohio* 395 U.S. 444 (1969). Bu davaya konu olayda, Ku Klux Klan lideri olan Clarence Brandenburg bir gösteri sırasında "zenciler Afrika'ya, Yahudiler de İsrail'e dönmelidir" şeklinde bir beyanatta bulunmuştur. Bunun üzerine Brandenburg mahkûm edilir. Yüksek Mahkeme oy birliğiyle bu mahkûmiyetin anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. Yargıç Douglas mahkemenin görüşüne katılmakla beraber, "açık ve mevcut tehlike" kriterine eleştiri getirmiştir. Ona göre tiyatrodaki yalan yere "yangın var!" diye bağırılması "konuşma ile eylemin iç içe geçtiği klasik bir durumu ifade eder. Burada söz ile eylem birbirinden ayrılmayacağı için, meydana gelen eylemden dolayı kişi sorumlu tutulabilir." Bkz. *Brandenburg v. Ohio*, 395 U.S. 444 (1969), Eastland (ed.), *Freedom of Expression in the Supreme Court*, s.194.

Yüksek Mahkeme, başlı başına sadece Komünist Parti üyeliğinin cezalandırmada yeterli olamayacağını, şiddete başvurarak partinin illegal amaçlarını gerçekleştirme hususunda açık niyetin varlığı halinde kişilerin cezalandırılabilmesini belirtmiştir³⁸. Yüksek Mahkeme genel itibarıyla istikrarlı bir şekilde şiddet kullanımının ya da hukuka aykırı eylemlerin savunulmasının, hitap ettiği ortam ve kitle bakımından açık ve mevcut bir tehlike doğurmayacağı durumlarda korunacağını belirtmiştir³⁹.

Ancak kimi kez Yüksek Mahkeme'nin ifade hürriyetinin sınırlanmasında kullanmış olduğu "açık ve mevcut" tehlike kriterinin soyut ve sübjektif yapısı dolayısıyla özellikle baskı dönemlerinde muhalifleri susturmak için kullanıldığı da görülmüştür. Örneğin 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör eylemlerinden sonra terör amaçlı ifadeler ilişkin yasal uygulama dikkat çekici nitelikte değişim göstermiştir. Özellikle Amerikan Yüksek Mahkemesinin *Holder v. Humanitarian Law Project* kararı ile terör söylemi ve ifade özgürlüğü bağlamındaki ilişki kısmen değişikliğe uğramıştır. Bu kararın temelinde Amerikan Kongresi'nin ulusal güvenliğe ilişkin olarak almış olduğu "terör aktivitelerine maddi destek ve kaynak sağlayan her türlü eylemlerin cezalandırılması" kararı yatmaktadır. Bu düzenlemede belirtilen maddi destek kavramı da sadece para, silah gibi unsurların sağlanmasını değil ayrıca, eğitim verilmesi militan desteği gibi yardımları da içermekteydi. Bu karardan sonra 1997 yılında Amerika resmi düzeyde PKK ve Tamil Gerillalarına ilişkin örgütlenmeleri uluslararası düzeyde terör örgütleri kategorisinde kabul edince, bu durumdan zarar görme ihtimali gören bir insan hakları kuruluşu yerel düzeyde bölge mahkemesine başvurmuştur. Los Angeles merkezli bu kuruluş, PKK ve Tamil Gerillalarına Birleşmiş Milletler önünde insan hakları ihlallerine ilişkin şikâyetleri nasıl götürebilecekleri hatta bu süreçte kendilerin yardımcı olunması ayrıca hükümetler ile aralarında süren barış görüşmelerine dâhil olunması gibi faaliyetlerde bulanacağını belirtmiştir. Ancak bu aşamada Kongre'nin almış olduğu bu kararın "Birinci Değişiklik" kapsamında ifade özgürlüğüne ihlal teşkil edeceği iddiasında bulunmuştur. Başvuran ilk olarak terör örgütleri olduğu iddia edilen örgütlerin hukuk dışı amaçlarına destek sağlandığına ilişkin herhangi bir delil gösterilmeden cezalandırılabilmesini, çün-

38 COLE David , The First Amendment's Borders: The Place of Holder v. Humanitarian Law Project in First Amendment DoctrineHarvard Law&Policy Review,Vol.6, 2012, s.148.

39 Watts v. United States, 394 U.S. 705, 708 (1969).Bkz., NAACP v. Claiborne Hardware Co., 458 U.S. 886 (1982); Planned Parenthood v. American Coalition of Life Activists, 290 F.3d 1058, 9th Cir. 2002.

kü düzenlemenin terör örgütlerine ilişkin yasal olsun olmasın tüm materyal yardımları cezalandırdığını belirtmiştir⁴⁰. Ayrıca düzenlemenin dilinin belirsiz olduğunu materyal yardımı, eğitim desteği, militan desteği sağlanması gibi ifadelerin belirsiz olduğunu iddia etmiştir. İlk derece bölge mahkemesi ifade özgürlüğünün kısıtlandığına ilişkin iddiaları reddetmekle birlikte, eğitim desteği, militan desteği sağlanması gibi ifadelerin belirsiz olduğunu kabul etmiştir. Üst derece mahkemesi de aynı gerekçelerle ilk derece bölge mahkemesinin kararını onamıştır⁴¹. Bu arada Kongre 11 Eylül olaylarının etkisiyle, materyal yardım ifadesinin kapsamını genişletmiş ve her türlü uzman görüşü ile teknik yardımı da bu kapsama dâhil etmiştir⁴². Ayrıca geçen zaman diliminde Kongre önceki kararını tekrar gözden geçirmiş, materyal yardımı ve diğer destek unsurlarının kapsamı ayrıntılı olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle her türlü yardım ifadesi düzenlemeye eklenmiş ayrıca militan(personel) desteği sağlanmasını da, terör örgütü yönetimi altında veya kontrolünde faaliyet gösteren ya da bu örgütün eylemlerini organize eden yöneten denetleyen kişiler olarak tanımlamıştır.

Sonuç olarak bu olaya ilişkin dava en son Amerikan Yüksek Mahkemesinin önüne taşınmıştır. Mahkeme başvuranın düzenlemede yer alan ifadelerin belirsiz olduğuna ilişkin iddialarını reddetmiştir. İfade özgürlüğünün kısıtlandığı iddiasına ilişkin olarak belirtmeliyiz ki Mahkeme öncelikle bu kararında içerik bazlı ve ayrıntılı inceleme yapmıştır. Bu hususu açıklamadan önce kısaca içerik bazlı olan ve olmayan denetim tarzını kısaca anlatmamız gerekecektir. İfade hürriyetine kamu makamları tarafından getirilen sınırlamalar içerikten bağımsız ve içeriğe bağımlı sınırlamalar olarak ikiye ayrılır. Genel olarak, Amerikan uygulamasında ifade hürriyetinin kullanımı bu hakka konu ifadenin içeriğine bakılmadan yer, zaman ve tarz bakımından sınırlanabilmektedir. Örneğin idari makamlar belirli saatten sonra yapılan yürüyüşlerde atılan sloganların içeriğine bakmaksızın hoparlör kullanma yasağı getirebilirler. Bunun yanı sıra, çok istisnai de olsa, yukarıdaki kararlarda belirttiğimiz üzere, şayet ifade konusu kamu düzeni açısından açık ve yakın tehlike yaratacak nitelikte ise artık içerik itibarıyla sınırlama yoluna gidilmektedir. Ancak, bu Amerikan uygulamasında daha az tercih edilen yöntemdir. Somut olayda Yüksek Mahkeme içerik bazlı incelemenin esas alınması gerektiğini belirttikten sonra düzenlemenin

40 COLE David, age., s.155.

41 Bkz. Konu hakkında, FISS Owen, TheWorld We Live In, Temple Law Review , 2011, s.295.

42 The Supreme Court –Leading Cases, Harvard Law Review, Vol. 124:179,2011,p.278.

meşru bir amaç taşıdığını öncelikle ifade etmiştir. Ancak Yüksek Mahkeme incelenmesi gerekli esas sorunun, bu meşru amacın hatıta Mahkemenin ifadesiyle “zorlayıcı amacın” tatmin edilmesinin gerekli olup olmadığını şayet gerekli ise en az sınırlayıcı araçlarla yapılıp yapılmadığını tespit etmekten ibaret olduğunu belirtmiştir. Hükümet, bu yasanın gerekli olup olmadığına ilişkin soruya sadece PKK’nın Türkiye de işlemiş olduğu şiddet eylemlerini örnek göstererek cevap vermeye çalışmıştır. Ancak Mahkeme yaptığı incelemede, hükümet tarafından düzenlemenin haklılığına ilişkin öne sürülen iddialarının dışında tamamen kendi tespiti olan yeni nedenler ortaya koymuştur. Mahkeme terörist bir organizasyona Birleşmiş Milletler önüne insan hakları ihlallerine ilişkin şikâyetleri nasıl götürebileceklerinin öğretilmesinin, bu örgütler tarafından bu tür başvuruların bir taktik olarak kullanılıp gerçekleri manipüle etme, çarpıtma ve ilgili ülkeyi tehdit etme amacıyla kullanılabileceğini belirtmiştir⁴³. Ayrıca, bu türden örgütlerin ülkelerle yaptığı barış görüşmelerine müdahil olmanın, o ülkelerde geçici olarak yaratılan güven ortamından yararlanılarak, örgütlerin zaman kazanmasına ve yeniden saldırılara geçmesi için iyileşme sürecine girmesine neden olabileceğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra, bu türden yardım niteliği taşıyacak faaliyetlerin terör örgütlerinin meşrulaşması ve dolayısıyla kolaylıkla üye edinmesi sonucunu doğuracağını belirtmiştir.

Yüksek Mahkeme, bu kararıyla birlikte kanaatimizce, sınırlandırmaya konu ifadenin içeriğine bakmaksızın yani bu konuda içerik bazlı bir inceleme yapmaksızın, terör örgütleri ile ilgili söylemleri daha fazla yasaklama yolunu açmıştır. Sonuç olarak, bu kararda göstermektedir ki; Amerika Yüksek Mahkemesi her ne kadar ifade hürriyetinin korunması hususunda içtihat niteliğinde özgürlükçü kararlar vermiş olsa da ülke çıkarlarının ön plana alındığı baskı dönemlerinde kimi kez zikzaklar çizmiştir⁴⁴.

43 COLE David , age.,s.165.

44 Amerika Birleşik Devletlerinde birinci dünya savaşının ertesinde özellikle McCarthy döneminde komünizm kızıl tehlike olarak, devletin tüm kurumlarının işleyişine yansımıştır. Amerikan Yüksek Mahkemesi de bu durumundan kendine düşen payı almıştır. Yüksek Mahkeme, *Schenck v. United States*, *Debs v. United States*, *Abrams v. United States* gibi davalarda komünistlere verilen mahkumiyetleri onaylamıştır. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra da yeşil tehlike kodu ile devlet kurumları işlemeye başlamıştır. Uluslararası terörizmle savaşma başlığı altında ifade hürriyeti kimi kez sınırlandırılmıştır.

2. ULUSLARÜSTÜ MAHKEMELERİN VE YARGITAYIN KONU HAKKINDA YAKLAŞIMI

i. Uluslar üstü Mahkemeler

Modern insan hakları hukukunun gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunan asıl kurumlar uluslar üstü mahkemeler olmuştur. Terör örgütlerinin propagandası konusunda Avrupa kıtasında içtihat oluşturacak birçok karar AİHM tarafından verilmiştir. Bunun yanı sıra Amerika kıtasında temel hakların korunması amacıyla kurulmuş Inter Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi konu hakkında belirleyici içtihatlar vermemiş olsa da, inceleme sırasında esas aldığı Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesince koyulan temel ilkelere sadık kalmıştır. Çalışmamızda bu iki mahkemenin yaklaşımını inceleyeceğiz. Özellikle AİHM içtihatları bakımından ülkemiz hakkında verilen kararlar temel değerlendirmemizi teşkil edecektir.

a. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHM, AİHS'nin 10. maddesi ile koruma altına alınan ifade hürriyetinin iki aşaması bulunduğunu belirtmektedir. Bu aşamalardan ilki kanaat oluşturma, bu kapsamda bilgi edinebilme, bilgelere ulaşabilme, ikincisi ise elde ettiği bilgiler dâhilinde kişide oluşan kanaati her türlü araçla açıklayabilme özgürlüğüdür. Bu özgürlük AİHM'e göre toplumun ilerlemesi ve her insanın gelişmesi için esaslı koşullardan olan demokratik toplumun asıl temellerinden birisini oluşturmaktadır. İfade özgürlüğü, AİHS'in 10. maddesinin ikinci fıkrasına bağlı olarak, yalnızca lehte olduğu kabul edilen veya zararsız ya da önemsiz görülen bilgi ve düşünceler için değil, aynı zamanda devletin veya toplumun bir bölümü için saldırgan, şok edici veya rahatsız edici bilgi ve düşünceler için de uygulanır. Bunlar çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gereklidir ki; bunlar olmaksızın demokratik toplumdaki söz etmek mümkün değildir.⁴⁵ AİHM, 10. maddenin ikinci fıkrası çerçevesinde ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin haklı olup olmadığını; gerçekleştirilen müdahalenin "yasayla öngörülmüş olup olmadığı", "müdahalenin meşru amaçlara dayanıp dayanmadığı" ve "müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı" temelinde incelemektedir.

AİHM içtihatları uyarınca ve yukarıda belirtilen kriterler dikkate alınarak yapılan kısıtlamanın gerekliliği ikna edici biçimde belirlenmelidir. Bu ifade 'acil bir toplumsal ihtiyacın' mevcut olmasını

45 Bkz. Handyside / Birleşik Krallık, 1976, paragraf(par.) 49.

ima etmektedir. Yetkililerin bu türden bir ihtiyacı belirlerken belirli bir takdir marjı vardır, ancak bu takdir marjı hem mevzuatı hem de mevzuatın uygulanmasını sağlayan kararları hatta bağımsız mahkemece verilen kararları kapsamak suretiyle AİHM denetimiyle uyumlu olmalıdır⁴⁶. Mahkeme, ifade hürriyetine dair bir kısıtlama kararı verirken iddia edilen açıklamaların içeriği ve yapıldıkları bağlam dâhil olmak üzere karşı olunan müdahaleye bir bütün olarak dava ışığında bakmaktadır. Özellikle söz konusu müdahalenin ‘takip edilen yasal amaçlara orantılılığı’ ve ulusal yetkililerin gerekçelendirmek için öne sürdüğü sebeplerin ‘ilgili ve yeterli’ olup olmadığı üzerinde dikkatle durmaktadır.

Kanunla belirlenmiş olma: Sözleşme terminolojisinde “kanun” ile kastedilen, şekli anlamda değil, maddi anlamda kanundur⁴⁷. Yani bu terim, münhasıran yasama organı tasarruflarını kastetmez. Hak ve özgürlüklerin hangi tür düzenleyici tasarruflarla düzenleneceği birer iç hukuk sorunudur. Yani bu terim yazılı kaynakları, mevzuatın karışık olması durumunda içtihatları, parlamento tarafından verilen yetki ile bir kuruluş tarafından çıkarılarak uygulanan mesleki davranış kurallarını kapsamaktadır. Hatta Sözleşme’nin denetim makamı’na göre, sadece bazı Avrupa ülkelerinde uygulanan ve yazılı olmayan common law kuralları dahi bu kapsamında değerlendirilmektedir.

“Kanunla öngörülme” ölçütü, devletin müdahalesine dayanak oluşturan yasal düzenlemenin erişilebilir ve öngörülebilir olması anlamına gelmektedir. Kanunla öngörülme hususunda önemli olan yasanın hukuki niteliğidir. İchtihat hukuku ‘hukuki nitelik’ kavramının iki temel unsurunu ortaya çıkarmaktadır⁴⁸. Mahkeme bir normun “yasa” olarak kabul edilmesi için iki alt ölçüt belirlemiştir: Erişilebilirlik ve öngörülebilirlik⁴⁹. Erişilebilirlik unsuru, “ bireylerin hal ve şartlar dâhilinde belirli bir davaya uygulanabilen yasal kuralların ayrıntılı olarak bilincinde olması gerektiği” anlamına gelmektedir⁵⁰. Öngörülebilirlik ise, yasaların bireylerin dav-

46 GÖZÜBÜYÜK Şeref, GÖLCÜKLÜ Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 8.Baskı, Turhan Kitabevi, 2009, s.363.

47 DOĞRU Osman, NALBANT Atilla, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar, 2. Cilt, 2013, s.271.

48 Sunday Times (No. 1)/Birleşik Krallık, 26 Nisan 1979, par. 49; Silver ve Others/Birleşik Krallık, 25 Mart 1983, par. 86-88; Olsson (No. 1)/İsveç, 24 Mart 1988, par.61.

49 HARRIS, David, O’BOYLE Michael ve WARBRICK Colin, Law of the European Convention on Human Rights, 2nd Edition, New York: Oxford University Press, 2009, s. 485.

50 Sunday Times (No. 1)/Birleşik Krallık, par. 47 ve 49; Hashman ve Harrup/Birleşik Krallık, 25 Kasım 1999, par 31.

ranışlarını düzenlemelerine olanak verecek açıklıkta düzenlenmiş olması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde kısıtlamaya dayanak teşkil eden hukuk kurallarının varlığı hakkında vatandaşların yeterli bilgiye sahip olabilmeleri ve bununla beraber ilgili kuralların, vatandaşların davranışlarını ona göre ayarlamalarına imkân verebilecek açıklıkta kaleme alınmış olması kanunla öngörülme ilkesinin gereklerini teşkil etmektedir.

AİHM'in konumuz ile ilgili olarak bu konudaki içtihadına baktığımızda, 1991 tarihli TMK'nın 2006 yılında değiştirilen haliyle "*Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*" hükmünde yer alan propaganda kelimesinin tam olarak öngörülebilir olmadığı kanaatine varmıştır. AİHM 13 Aralık 2013 tarihinde vermiş olduğu *Yavuz ve Yaylalı/Türkiye* kararında TMK'nın 7/2 maddesinin hem metni hem de yerel yargı makamlarının yorumlamaları bakımından öngörülebilirlik ilkesi açısından büyük sıkıntılar içerdiğini belirtmiştir⁵¹.

Müdahalenin Meşru Bir Amacı Olmalıdır: Meşru amaç, 10. maddenin 2. fıkrasında sayılan ve orada belirtilenlerin korunması uğruna ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulmasına imkân tanıyan değer veya çıkarlardır. Sözleşme'nin 10. maddesinin 2. fıkrası şu şekildedir:

*"Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, asayişsizliğin veya suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı formalitelere, şartlara, yaptırımlara ve sınırlamalara bağlanabilir."*⁵²

Bu fıkraya göre 10. madde, düşüncesini değişik araçlar kullanarak açıklamak isteyenlere tek taraflı bir özgürlük bahşetmez. 2. fıkranın ilk cümlesine göre bu özgürlüğün kullanımı aynı zamanda bir "görev" ve "sorumluluk" yüklemektedir. O halde aksi durumdaki ifadeler için maddede sayılan kısıtlamalar devreye sokulabilecektir⁵³. Bu fıkradaki dokuz farklı sınırlama ölçütü bulunmaktadır. Ancak

51 Yavuz ve Yaylalı/Türkiye, 13 Aralık 2013, par. 38.

52 Bkz. Aynı yönde, HARREL Allison, The Limits of Tolerance in Diverse Societies: Hate Speech and Political Tolerance Norms Among Youth, Canadian Journal of Political Science, 2010, s.27.

53 AİHS'de kullanımının aynı zamanda bir görev ve sorumluluk yüklediği belirtilen tek özgürlük, ifade özgürlüğüdür. Bkz. MACOVEİ, Monica, İfade Özgürlüğü-İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 10. maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları El Kitapları, No. 2, Adalet Bakanlığı Yayınları, s.24.

terör örgütü propagandasına ilişkin sınırlamalarda Mahkeme'nin en çok kullandığı meşru amaca ilişkin dayanak ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü ve kamu düzeni olduğu için sadece bu hususu incelemekle yetineceğiz.

SUNAY'a göre bu kavramlar hakkında belirtilmesi gereken en önemli özellik, içeriklerinin çok muğlâk olması nedeniyle, istisnaen başvurulması gereken unsurların kural haline dönüştürülmesine neden olabilmeleridir⁵⁴. Bu nedenle AİHM, bu kavramların çerçevelerini içtihatları ile çizerek taraf devletlerin hareket serbestilerini oldukça kısıtlamıştır. Kamu düzeni, kişilerin emniyet içinde ve sağlıklı şekilde yaşamalarının sağlanmasını gerekli kılan unsurdur⁵⁵. Kamu huzuru ile ise bireysel çıkarlara değil, umuma dayalı olan ve bütün halkın hayat, vücut tamlığı ve sıhhatinin teminatının hukuk tarafından sağlandığı bir düzen kastedilir. Klasik anlayışa göre kamu düzeni, kamu huzurundan daha geniş bir kavram olup, üç öğeyi içinde barındırır⁵⁶. Şahsa veya eşyaya zararı olabilecek kazaların ve tehlikelerin yokluğu anlamına gelen kamu güvenliği, bireylerin bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunması anlamındaki kamu sağlığı ve kamu huzuru. AİHM ise 10. maddede yer alan "düzen" ifadesini daha da geniş yorumlayarak, bu terim ile sadece kamu düzeni değil, aynı zamanda silahlı kuvvetler v.b. gibi olan bir sosyal grubun içinde sürmesi gereken düzenin kastedildiğini belirtmektedir.

Ulusal güvenlik ve toprak bütünlüğü ise yalnızca halkın değil, üzerinde yaşanan toprak parçası ile beraber bütün ülkenin ve yerleşik düzenin devamını sağlayan unsurlardır. Kamu düzenini bozabilecek problemler, genel itibarıyla yalnızca belli bir bölgeyi ilgilendiren problemler olmasına rağmen, ulusal güvenlik ve toprak bütünlüğünü bozabilecek eylemler, bütün devletin varlığını ve ülkesini ilgilendirir. AİHM, özellikle din, dil, ırk ayrımcılığına dayanarak halkı kin ve düşmanlığa veya şiddete ve ayaklanmaya tahrik eden ifadelerin ulusal güvenlik, kamu düzeni ve toprak bütünlüğü gerekçeleri ile sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Sayılan unsurlara ilişkin gerçek bir tehdit olmamasına rağmen ifadenin sınırlandırılması ise ceza hukukunun halkın çeşitli görüşler hakkında bilgi sahibi olmasını engelleyecek bir baskı aracı olarak kullanılması sonu-

54 SUNAY, Reyhan, Anayasa Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, s.80, Ankara 2003.

55 GÜNDAY Metin, İdare Hukuku, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2002, s.248

56 GÖZLER Kemal, İdare Hukuku Dersleri, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2004, s.466.

cunu doğurur⁵⁷. Ancak bu noktada yapılacak sınırlandırma hakkın özünü ortadan kaldıracak ölçüde aşırı olmamalıdır⁵⁸.

Mahkeme, Türkiye hakkında özellikle terör propagandası yapıldığı gerekçesiyle ihlal kararı verdiği *Ceylan*⁵⁹, *Halis*⁶⁰, *Bülent Kaya*⁶¹, *Sürek ve Özdemir*, *Erdogdu ve İnce*, *Baskaya ve Okçuoglu ve Emire Eren Keskin*⁶² kararlarında ifade hürriyetine yapılan müdahaledeki amacın, ulusal güvenliği, kamu düzenini ve ülkenin toprak bütünlüğünü korumak olduğunu kabul etmiştir.

Sınırlamanın Demokratik Toplumda Gerekli Olması: “Demokratik toplumda gerekli olma” ölçütüne göre, ifade özgürlüğüne yapılacak müdahale açısından bu ihtiyaca cevap vermek için başvuru olan araç ile bireyin ifade özgürlüğü arasında adil veya orantılı bir dengenin bulunması gerekmektedir. AİHM’e göre gerçekleşen müdahale zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanmalıdır⁶³. Zorlayıcı toplumsal ihtiyacın mevcut olup olmadığının değerlendirilmesinde ve bu ihtiyacın giderilmesi amacıyla alınacak önlemlerin seçiminde ulusal makamların takdir hakkı bulunmaktadır. Bununla birlikte AİHM, ulusal makamların (mahkemeler ya da idari makamlar) ifade özgürlüğüne müdahale önlemlerini haklı kılacak “konuyla ilgili ve yeterli gerekçeler” ileri sürüp sürmediğini ve “sınırlama amacı ile aracı arasında makul bir dengenin bulunup bulunmadığını” denetleme yetkisine sahiptir. Mahkeme, bu sınırlamanın sözleşmeye uygunluğu konusundaki denetim yetkisini kullanırken, ifade hürriyetini kullanan kişinin nasıl bir ortamda bu hakkını kullandığına bu kişinin söylediği iddia edilen sözlerin içeriğini ve olayın tamamını incelemek zorundadır. Özellikle, AİHM, getirilen sınırlama ile elde edilmek istenen amaç arasında bir orantı olup olmadığına

57 Sürek / Türkiye(No:4) , 8 Temmuz 1999 tarihli karar

58 Bkz.DOĞAN İlyas, İnsan Hakları Hukuku Ders Kitabı, 1. Baskı, Astana Yayınları, 2013, s. 500.

59 Ceylan/Türkiye,8 Temmuz 1999, par 28, “... Türkiye'nin güneydoğu Anadolu bölgesindeki güvenlik durumunun hassasiyeti ve bölgede daha fazla şiddeti körüklemeye elverişli eylemleri önleme konusundaki kamu makamlarının ihtiyaçları dikkate alındığında, Mahkeme, başvuranın mahkumiyetinin hükümet tarafından ileri sürülen meşru amaçlarla(kamu düzeninin korunması ve şiddetin önlenmesi) uyumlu olduğunu kabul etmektedir.”

60 Halis/Türkiye,11Ocak 2005, par.27, “...Türkiye'nin güneydoğu Anadolu bölgesindeki güvenlik durumunun hassasiyeti ve bölgede daha fazla şiddeti körüklemeye elverişli eylemleri önleme konusundaki kamu makamlarının ihtiyaçları dikkate alındığında, Mahkeme, başvuranın mahkumiyetinin hükümet tarafından ileri sürülen ulusal güvenlik kamu düzeni gibi kimi meşru amaçlarla uyumlu olduğunu kabul etmektedir.”

61 Bülent Kaya/Türkiye, 22 Ekim 2013, par. 35, “ ... sınırlama, kamu düzeninin toprak bütünlüğünün korunması ve ulusal güvenlik amaçlarıyla meşru sayılmalıdır. “

62 Sürek ve Özdemir / Türkiye, 8 Temmuz 1999, par. 43, Erdoğan ve İnce /Türkiye, 8 Temmuz 1999, par. 43, Başkaya ve Okçuoglu / Türkiye, Türkiye, 8 Temmuz 1999, par. 61, Keskin/Türkiye, 22 Kasım 2005, par. 28.

63 GÖZÜBÜYÜK Şeref, GÖLCÜKLÜ Feyyaz, age., s. 363.

ve sözleşmeye taraf devletin ileri sürdüğü sınırlamayı haklı kılan sebeplerin sınırlama için “ yeterli ve ilgili” olup olmadığına karar vermektedir⁶⁴.

AİHM özellikle terör propagandası iddiası bulunan ifadelere ilişkin olarak yapılan sınırlamalarda daha ziyade söz konusu sınırlamanın demokratik toplumda gerekli olup olmadığı hususunda inceleme yapmaktadır. Mahkeme bu incelemeyi yaparken ifadeyi bir bütün olarak ele almakta ayrıca ifade edenin kişiliğini, ifade ettiği konunun toplumsal sorun olması ve toplumsal duyarlılık boyutunu, ifade ediliş şeklini, ifade edildiği ortamı ve zamanı ayrı ölçütler olarak incelemektedir⁶⁵. Başka şekilde ifade etmek gerekirse, soyut yaklaşımı ortadan kaldırmak ve olayı somut verilere göre değerlendirmek için ifadeyi çeşitli şekillerde ele aldığını görmekteyiz.

Mahkeme, ifadenin sert bir şekilde dile getirilmesinin şok edici etkisinin mutlak olarak bir sınırlama gerekçesi olamayacağını belirtmiştir. *Ceylan v. Türkiye davasında*⁶⁶, Mahkeme, sert bir üsluba düşünce açıklaması yapılacağını belirtmiştir. Mahkeme, sert üsluba rağmen, söz konusu makalenin şiddeti, silahlı direnişi ya da isyanı teşvik etmediği üzerinde durmuştur. Petrol-İş sendikasının başkanı olan Münir Ceylan, İstanbul’da basılan haftalık bir gazete olan Yeni Ülke’nin 21-28 Temmuz tarihli basımında “Söz İşçinin, Yarın Çok Geç Olacak’ adlı bir makale yazmıştır. Yazmış olduğu bu makalede, Marksist söylemler kullanarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki şiddetin yeniden canlanması hakkında bir açıklamada bulunmuş ve “devlet terörü”, “katliam” gibi ifadeler kullanmıştır. Mahkeme, yapmış olduğu değerlendirmede başvuranın sendika lideri ve bir siyasetçi olarak yazdığını ve bu makaledeki sert üsluba rağmen, makalenin şiddeti, silahlı direnişi ya da isyanı teşvik etmediği üzerinde durmuş ve verilen cezanın ifade hürriyeti ihlaline neden olduğunu belirtmiştir.

AİHM, *Faruk Temel/ Türkiye* kararında bu konuyu yeniden inceleme olanağı bulmuştur. Karara konu olayda HADEP(Halkın Demokrasi Partisi) gençlik kolları başkanı Hakkari ilinde Abdullah Öcalan’a uygulanan tecridi protesto eden bir açıklama okumuş ve bu açıklamada Abdullah Öcalan «sayın KADEK genel başkanı» olarak ta-

64 KARAN ULAŞ, İfade Özgürlüğü Hakkı, İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa Sibel İnceoğlu Editörlüğünde, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Geliştirilmesi Kapsamında Avrupa Konseyi tarafından basılmıştır, 2013, s. 371.

65 Bkz. Ayrıca konu hakkında, TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, SANCAKDAR Oğuz, ÖNOK Rifat Murat, age., s.338.

66 Ceylan /Türkiye, 8 Temmuz 1999.

nıtılmış ve daha sonra atılan sloganlarda : « Savaşa hayır », « AKP [Adalet ve Kalkınma Partisi], iş başına », « Kayıplar bulunsun», « Tecride hayır», « Zindanlar boşaltılsın, insanlara özgürlük » ifadeleri kullanılmıştır. Bu ifadeler nedeniyle başvuran yerel mahkemeler tarafından TMK'nın 7/2 maddesi uyarınca terör propagandası yapmak suçundan cezalandırılmıştır. AİHM yapmış olduğu değerlendirmede, özellikle, ulusal mahkemeler bir bütün olarak açıklamada kullanılan ifadeleri dikkate almadığı gibi başvuranın kişiliği ya da sıfatını, ihtilafı açıklamanın yapıldığı yeri ve hangi bağlamda okunduğunu ve mesajın hedef kitlesini de göz önüne almadığını belirtmiştir. Ayrıca, söz konusu açıklamanın içeriğinde yaptığı tespitleri göz önüne alan AİHM, ulusal mahkemelerin ihtilafı açıklamayı okumak suretiyle bir terör örgütü lehine propaganda yaptığı kanaatine katılmadığını, konuşmanın şiddete teşvik tahrik unsuru taşımadığı gibi ilgili kitle açısından açık ve mevcut bir tehlike doğurmaya da elverişli olmadığını belirtmiştir. Mahkeme bu kararda başvuran verile on ay hapis ve para cezasının ise orantılı olmadığını belirtmiştir.

*Şener v. Türkiye davasında*⁶⁷, başvuran Pelin Şener haftalık olarak yayınlanan 'Haberde Yorumda Gerçek' isimli bir derginin sahibi ve editörüken derginin 4 Eylül 1993 tarihli 23. sayısında 'Aydın İtirafı' başlıklı bir makale yayınlanmıştı. Bu makalede, Türk topraklarının bir kısmını Kürdistan olarak nitelendirdiği, orada yaşayan insanların Kürt vatandaşları olduğu, soykırım yapıldığı, Kürdistan olarak nitelendirilen bölgenin bombalandığı, yakıldığı ve kimyasal silahların kullanıldığı ifadeler gerekçesiyle⁶⁸ Şener TMK'nın 8. maddesine muhalefetten bölücü propaganda suçu işlemekten mahkûm edilmiştir⁶⁹. AİHM yapmış olduğu değerlendirmede, makalede kullanılan bazı terimlerin saldırgan olmasına rağmen, makalenin bir bütün olarak incelendiğinde şiddeti övmediğini belirtmiştir. İnsanları şiddete, nefrete, intikam almaya veya silahlı bir direnişe tahrik ve teşvik etmemiştir. Aksine, makale silahlı mücadeleye son verilmesini istemiş ve Kürt meselesini entelektüel bir açıdan analiz etmiştir.

AİHM, *Arslan v. Türkiye davasında*⁷⁰, "Yas Tutan Tarih, 33 Kurşun" adlı kitap ile ilgili başvuruyu incelemiştir. Söz konusu kitaptan dolayı başvuran devletin bölünmez bütünlüğü aleyhinde propaganda

67 Şener /Türkiye, 18 Temmuz 2000.

68 Ibid, par. 11.

69 Ibid, par 8-10.

70 Arslan /Türkiye, 8 Haziran 1999.

yapmaktan suçlu bulmuştur. Mahkeme, kullanılan ifadelerin içerik olarak ulusal güvenlik açısından tehlike oluşturduğunu kabul etmiş olmasına rağmen, başvuranın birey olduğunu ve görüşlerini “devlet güvenliği”, “kamu düzeni” ve “toprak bütünlüğü” üzerindeki potansiyel etkilerini önemli ölçüde sınırlayacak şekilde kitle iletişim yolu yerine edebi bir eser yoluyla açıkladığını göz önünde bulundurmıştır. Ayrıca Mahkeme başvurana verilen bir yıl sekiz aylık hapis cezasının da hedeflenen amaç ile orantılı olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle Mahkeme, taraf devlet tarafından uygulanan yaptırımın başvuranın ifade özgürlüğüne bir müdahale olduğuna ve bu nedenle 10. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.

AİHM Zana/Türkiye kararında, Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana'nın Cumhuriyet gazetesine vermiş olduğu mülakatta PKK'nın ulusal kurtuluş hareketini desteklediğini ancak katliamları desteklemediğini, herkesin hata yapabileceğini öldürülen kadın ve çocuklarında kazara öldürüldüğünü beyanı nedeniyle kendisine verilen cezanın ifade hürriyeti ihlaline neden olmadığı belirtmiştir⁷¹.Mahkeme kararında başvuran Zana'nın açıklamalarının çelişkili olduğunu, bir yandan katliamlardan yana olmadığını belirttiği ancak diğer yandan şiddeti amaç edinen bir terör örgütünü desteklediğinin altını çizmiştir. Mahkeme Mehdi Zana'nın eski belediye başkanı olarak önemli bir siyasi figür olduğunu, hitap ettiği kitlede etki doğurma olasılığının yüksek olduğunu, açıklamanın ulusal çapta yayın yapan bir gazetede yer aldığını ve ifadelerin söylendiği zaman itibarıyla (ilgi röportaj Ağustos 1987 yılında gazetede yayınlanmıştır) bölgede var olan şiddet ortamını arttırma olasılığının bulunduğunu belirtmiştir⁷². Bu nedenle, AİHM başvurana verilen cezanın demokratik bir topluma gerekli ve hedeflenen amaç ile orantılı olduğunu belirtmiştir.

Son olarak, AİHM Yavuz Yaylalı/Türkiye kararında, 2005 yılında Tunceli Ovacık ilçesinde güvenlik güçleri ile girdileri çatışmada öldürülen MKP(Maoist Komünist Parti) üyelerini anmak için yapılan gösteride “katil devlet hesap verecek, devrim şehitleri ölümsüzdür yaşasın devrimci dayanışma, bedel ödedik, bedel ödeceğiz” gibi sloganlar nedeniyle TMK'nın 7/2 maddesi uyarınca terör örgütü propagandası yaptıkları iddiasıyla cezalandırılmalarını ifade hürriyeti hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir. Mahkeme bu kararda, başvuranlar tarafından atılan sloganlar şiddeti teşvik

71 Zana/Türkiye, 25 Aralık 1997, par. 62.

72 TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, SANCAKDAR Oğuz, ÖNOK Rifat Murat, age., s.343.

ve tahrik manasına gelmeyeceğini sadece kamu görevlilerince gerçekleştirilen bir harekâtı eleştiri manasında kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yukarıda ifade edilen kararlar ışığında AİHM, terör örgütü propagandası nedeniyle yerel yargılama makamları tarafından cezalandırılan beyanlara ilişkin olarak yaptığı değerlendirmede üç kriter üzerinde durmaktadır. Bunlar müdahalenin kanunla öngörülmesi, meşru bir amaç taşıması ve demokratik toplumda gereklilik arz etmesidir. Çalışmamızın bu kısmında ele aldığımız demokratik toplumda gereklilik kriteri müdahalenin acil bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanması gerekliliğini içermektedir⁷³. Yerel idari ve adli makamlar bu acil toplumsal ihtiyacın gerekliliğini değerlendirirken ifadeyi bir bütün olarak ele alarak, kim tarafından, kime karşı, hangi zaman diliminde, hangi yayın organında yayımlandığı unsurlarını dikkate alarak bir değerlendirmede bulunmalıdır. Özellikle terör örgütü propagandalarında ihtilaf konusu olan sözlerin şiddete teşvik ve tahrik unsuru içerip içermediği ve hitap ettiği kitle açısından açık ve acil bir tehlike doğurmaya elverişli olup olmadığı incelenmelidir⁷⁴.

b. Inter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi

Mahkemenin ifade özgürlüğüne ilişkin olarak esas aldığı koruma sisteminin temelinde üç ana metin yer almaktadır. Bu metinlerin belirli maddeleri sadece ifade özgürlüğünün etkin olarak korunmasına hasredilmiştir. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesinin 13. maddesi, Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirgesinin 4. maddesi ve Inter-Amerikan Demokratik Şartı'nın 4. maddesi açıkça ifade özgürlüğünü koruma altına almıştır. Bu metinlerde öngörülen koruma sistemi, özellikle diğer uluslararası insan haklarına ilişkin sözleşmelerde yer alan düzenlemelerle karşılaştırıldığında, ifade özgürlüğü açısından daha geniş özgürlük daha sınırlı engelleme ilkesini kabul etmiştir. Amerikan İnsan Hakları Komisyonu ve ardın-

73 AİHM içtihatlarında acil bir toplumsal ihtiyaç ibaresi İngilizce kararlarda "pressing social need" fransızca kararlarda ise "besoin social impérieux" olarak geçmektedir.

74 AİHM, Amerikan Yüksek Mahkemesi tarafından içtihat haline getirilen ve ilk olarak kullanılan şiddete teşvik ve tahrik söyleminin hitap ettiği kitle açısından açık ve mevcut tehlike doğurması kriterini, birçok kararında bu adlandırma ile kullanmamış bunun yerine müdahalenin üstün bir sosyal ihtiyaçtan kaynaklamamsı kavramını kullanmıştır. Ancak kimi kararlarında ise açık ve mevcut tehlike yaratma kavramı yerine açık ve yakın tehlike kavramını kullanmıştır Bkz. Gül/ Türkiye, 8 Haziran 2010, par. 42. Prof. Dr. İlyas Doğan AİHM'in ABD Yüksek Mahkemesi tarafından kullanılan "açık ve mevcut" tehlike kriterini kullanmadığını belirtmesine karşın, yukarıda belirttiğimiz üzere, adlandırma olarak kullanmasa da içerik olarak aynı ölçütü kullanmış hatta bazı kararlarında direkt kriter kararda ifade bulmuştur. Bkz. DOĞAN İlyas, age., s. 503.

dan Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi, yukarıda ifade ettiğimiz üç ayrı temel haklara ilişkin metinde yer alan ifade özgürlüğüne ilişkin düzenlemelerin yorumlanması esnasında konuya ilişkin başkaca uluslararası sözleşmelerin sınırlayıcı olarak kullanılmayacağını belirtmişlerdir. Yani Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi şayet bu metinlerde yer alan ifade özgürlüğüne ilişkin düzenlemelerin yorumunda kullanılacaksa, sınırlayıcı tarzda değil özgürlüğün kapsamını arttırıcı şekilde kullanılmalıdır.

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi 13. madde de, ne tür fikir açıklamalarının Sözleşme'nin koruması altında bulunacağı belirtilmiştir. Buna göre düşünce açıklaması sözlü, yazılı, basılı veya sanat eseri biçiminde olabileceği gibi kişinin seçtiği diğer bir biçimde de olabilir. Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü sadece düşünceyi açıklama özgürlüğünü değil, her türlü bilgiye ve her türlü fikre ulaşma ve bilgi edinme özgürlüğünü de içermektedir. Yukarıda ifade ettiğimiz ve Mahkemenin esas aldığı diğer iki insan hakları metni de benzer düzenlemeleri içermektedir.

Yüksek Mahkeme, ifade özgürlüğüne ilişkin sınırlamaları incelerken yine Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesinin 13.maddesinin öngördüğü düzenlemeyi esas almaktadır. Bu maddenin 2, 3 ve 5. fıkraları hangi şartlar dâhilinde ifade özgürlüğünün sınırlanabileceğini düzenlemektedir. Sınırlamaya ilişkin genel şartları belirleyen 2. fıkra uyarınca, ifade özgürlüğü önceden sansüre tabi tutulamaz, ancak bu hak kullanıldıktan sonra, başkalarının ün ve şöhretinin korunması ya da kamu sağlığı, kamu güvenliği, ulusal güvenlik, genel ahlak nedenlerle kanunla ve demokratik toplumda gerekli olması koşuluyla sınırlanabilir⁷⁵. Bu düzenlemeye ayrıntılı olarak baktığımızda, esasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile paralel bir düzenleme olduğu anlaşılacaktır. Dolayısıyla Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi de ifade özgürlüğüne ilişkin yapılan sınırlamaları incelerken aynen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yapmış olduğu gibi sınırlamanın kanunla öngörülmesi, meşru bir amaç taşıması, demokratik toplumda gerekli olması ve getirilen sınırlamanın sınırlı olması şartlarını aramaktadır. Bu şartlara ilişkin mahkemenin ayrıntılı incelemesi aynen Avrupa insan hakları mahkemesinin yaptığı inceleme gibidir. Bu nedenle bu duruma ilişkin

75 The Inter-American Legal Framework Regarding Freedom of Expression, Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression Inter American Commission on Human Rights,2010, s. 22, bkz. <http://www.oas.org/en/iachr/expression/docs/publications/INTERAMERICAN%20LEGAL%20FRAMEWORK%20OF%20THE%20RIGHT%20TO%20FREEDOM%20OF%20EXPRESSION%20FINAL%20PORTADA.pdf>

açıklamada bulunmadan direkt yukarıda yaptığımız incelemeye atıf yapmakla yetineceğiz.

Konumuz itibarıyla Mahkemenin terör propagandasına ilişkin yaptığı incelemede dikkate aldığı kriterlere bakarsak, 13. maddenin 5. fıkrasının temel alındığını tespit etmekteyiz. Bu fıkra uyarınca, "savaş propagandası ve yasadışı şiddete teşvik neticesi doğuran nefret söylemi" ifade özgürlüğü koruması altında değildir. Buradaki nefret söylemi her türlü ırk, renk, din, cinsiyete dayalı ayrımcı ifadeleri kapsamaktadır⁷⁶. Mahkemenin terör propagandasına ilişkin sınırlamalarda esas aldığı temel kriterlerde aynen Avrupa İnsan Hakları mahkemesinin konuya ilişkin yapmış olduğu incelemelerde kabul etmiş olduğu kriterle aynıdır. Yani terör propagandasında mahkeme yukarıda saydığımız temel sınırlama şartlarının yanı sıra ihlal teşkil eden ifadelerin kamu güvenliği açısından "açık ve yakın" tehlike doğurma kriterini aramaktadır. Dolayısıyla, ne kadar şok edici rahatsız edici olursa olsun hatta şiddete teşvik söylemi içerirse içersin şayet kamu güvenliği açısından "açık ve yakın tehlike" yaratmıyorsa bu ifadeler ifade özgürlüğünün sınırları içerisinde kalmaktadır.

ii. Yargıtay Kararlarında Terör Propagandası

Yüksek Mahkemenin terör propagandasına ilişkin yaklaşımını içtihatlar doğrultusunda ele almadan, Türk hukuk mevzuatında yer alan ve terör propagandası suçunda uygulama bulan 3 ayrı madde bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Ayrıca bu üç ayrı maddenin uygulanması esnasında kimi kez ihtilaflar çıktığı için kısaca bu maddeleri açıklayıp daha ziyade konumuza temel teşkil edecek 3713 sayılı TMK'nın 7. maddesinin 2 fıkrasına ilişkin içtihatlara bakacağız.

Terör propagandası yapılmasına dair sözlü ifadelerin cezai karşılığını bulduğu ilk madde 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) suçu ve suçluyu övme başlıklı 215. maddesidir. Bu madde de "işlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, bu nedenle kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması hâlinde, iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." hükmü yer almaktadır⁷⁷. Bu madde ile terör

76 Bkz. Konu hakkında, SOTTIAUX Stefan, 'Bad Tendencies' in the ECtHR's 'Hate Speech' Jurisprudence, European Constitutional Law Review, 2011, s.40-63.

77 Kamuoyunda 4. Yargı paketi olarak bilenen 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' dan önceki metin "İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." şeklindeydi.

eylemleri çerçevesinde işlenen suçların övülmesi, propagandası cezalandırıldığı gibi, adi suçların övülmesi de cezalandırılmaktadır. 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6459 sayılı yasa) ile madde metnine övme eyleminin kamu düzeni açısından açık ve yakın tehlike oluşturma kriteri getirilmiştir. Bu şekilde gerek Amerikan Yüksek Mahkemesinin gerekse AIHM'in içtihatları ile uyumlu bir yapı oluşturulmaya çalışılmıştır⁷⁸. Kamu barışına karşı işlenen suçlar başlığı altında düzenlenen bu suçu terör propagandasının yapılmasının cezalandırıldığı diğer hükümlerden ayıran en temel özellik aleniyet kavramıdır. Ancak bu noktada belirtmeliyiz ki, Yargıtay'ın diğer suçlar bakımından ayırıcı nitelik olarak aleniyet kavramı üzerinde durması gerçek durum ile bağdaşmamaktadır. Şöyle ki, zaten terör propagandası suçu da içeriğinde ister istemez aleniyet unsurunu barındıracaktır. Bu bakımdan Yargıtay uygulaması yerinde değildir.

Yine yukarıda belirttiğimiz diğer iki yasa ise 5237 sayılı yasanın 220. maddesinin 8 fıkrası ile 3713 sayılı TMK'nın 7. maddesinin 2. fıkrasıdır. 5237 sayılı yasanın 220. maddesinin 8 fıkrası "Örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır." hükmünü içermektedir⁷⁹. 6459 sayılı yasa ise madde hükmüne "örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde" ibaresi eklenmiştir. Bu şekilde yine propaganda eylemi somutlaştırılıp AIHM kararları ile uyumlu hale getirilmek istenmiştir.

78 Bu konuya ilişkin olarak AIHM, Kılıç ve Eren kararında (29 Kasım 2010), öncelikle bu konudaki temel ilkelerini tekrar etmiş ve AIHS'nin 10. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünün zararsız ya da herkes tarafından kabul edilebilen fikirleri değil aynı zamanda halkın bir kesimini ya da büyük çoğunluğunu rencide eden, şok eden ya da rahatsızlık veren bilgilere ya da fikirlere de uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. AIHM somut başvuru açısından ise başvuran tarafından nevrüz kutlamaları esnasında terör örgütü yöneticisi lehine atılan sloganların kanunlara uygun ve barışçı bir toplantı esnasında atıldığını ve şiddeti teşvik etmediğini, ifade özgürlüğünün yalnızca ifade edilen fikirlerin esasını değil aynı zamanda bunların ifade edilme şekillerini de koruduğunu belirtmiş ve bu nedenle yapılan müdahalenin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini vurgulamıştır.

79 Kamuoyunda 4. Yargı paketi olarak bilenen 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'dan önceki metin "Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan örgütün veya amacının propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır." şeklindeydi.

3713 sayılı TMK'nın 7. maddesinin 2. fıkrası ise, Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." hükmünü içermektedir⁸⁰. Bu iki ayrı düzenlemenin kıyaslamasına gelince; her ikisi de propaganda kavramını son yapılan yasal değişikliklerle birlikte somut ölçütlerle yasaklama amacı gütmektedir. Bir kere TCK açısından herhangi bir suç örgütü nazara alınarak örgüt veya amaç propagandası yasaklanmışken 3713 sayılı Yasa'nın 7/2. fıkrasında⁸¹ ise bu örgüt terör örgütü olarak düzenlenmiştir. Yani suçun ön şartı olan örgüt kavramı iki düzenleme açısından farklılık göstermektedir. İki suç bakımından da herkes fail olabilir. Failde propagandaya yönelik bir genel kast yeterlidir. Kast failin bir terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerinin propagandasını yaptığını bilmesi ve istemesidir. Fiili hatanın kastı kaldırdığı kabul edilmektedir. Yani propagandasını yaptığı örgütün terör örgütü olduğunu bilmeyen biri, fiili hataya düştüğü için sorumlu olmayacaktır. Ayrıca bilgilendirme amaçlı haber ve yayınlarda da haber verme hakkının sınırlarını ihlal edilmediği müddetçe suç sayılan manada propagandanın varlığından bahsedilemez. TMK' da düzenlenen suçların koruduğu hukuki değer, devletin güvenliğidir⁸². Yani 7. maddede, anayasal düzen, devlet ve milletin bölünmez bütünlüğü, kamu düzeni ve güvenliği korunmak istenirken, TCK'da düzenlenen 220/8'de ise kamu barışı korunmak istenmektedir.

Her iki suç açısından kabul edilen nitelikli hal, suçun basın yolu ile islenmiş olmasıdır. Ancak 3713 sayılı TMK'nın 7. maddesindeki propaganda suçunda farklı bir nitelikli hal daha düzenlenmiştir. Buna göre kanun, suçun dernek, vakıf, siyasi parti, işçi veya meslek kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde, öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında islenmesi halinde, cezanın iki

80 Kamuoyunda 4. Yargı paketi olarak bilenen 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' dan önceki metin Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

81 TMK'nın 7/2. maddesi hükmünde öngörülen terör örgütünün propagandasını yapmaktan maksat, terör örgütünü tanıtmak, örgütün amacını anlatmak, faaliyetlerinden başkalarını haberdar etmek; örgütü, faaliyetlerini ve örgüt mensubu kişileri övmek anlamındadır. Gerçekten, kanun, bu hükümlerle, terör örgütlerinin, toplumda fikri bir yapısı kazanmasını önlemek, fikren taraftar olabilecek kimseleri engellemek istemiştir. Bkz. HAFIZOGULLARI, Zeki, KURŞUN GÜNAL, Türk Ceza Hukukunda Hukukunda Örgütlü Suçluluk, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, sayı 71, 2007, s. 41 .

82 BARDAK, Cengiz, Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu, Yetkin Yayınları, Ankara, 1997, 23.

kat artırılarak verilmesini (m. 7/2-son) kabul etmiştir.

Bu iki maddenin uygulanması esnasında çoğu kez uygulamada karışıklıklar çıkmaktadır. Bu kargaşanın ortadan kaldırılması için, ya 220. maddede terör örgütü ile ilgili bir istisna konması ve terör suçları ile ilgili olacak propagandanın 3713 sayılı yasa kapsamında değerlendirileceğinin açıkça belirtilmesi veya 8. fıkranın kaldırılması gerektiği kanaatindeyiz. Bunun yanı sıra son olarak TCK'da düzenlenen 220/6. maddesinde yer alan "Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır." hükmünden sonra gelmek üzere, 6459 sayılı yasa ile "bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır" ibaresi getirilmiştir. Bu şekilde terör örgütü propagandası nedeniyle hem TMK 7/2 maddesi hem de bu madde hükmü uyarınca cezalandırılmanın önüne geçilmiştir. Bu üç ayrı maddeye ilişkin açıklamalarımızdan sonra esas olarak terör örgütlerine ilişkin propagandanın düzenlendiği ve özel kanun niteliği taşıyan TMK'nın 7. maddesinin 2. fıkrasına yönelik Yargıtay içtihadına bakacağız.

12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren TMK' da 2002 yılında yapılan değişiklikle "terör yöntemlerine başvurmaya özendirerek şekilde örgüt ile ilgili propaganda yapılması" hükmü getirilmişti. Yani ifadenin örgüt propagandası olmasının yanı sıra özendirici olması da suçun sübutu için esas alınan bir koşuldur. Aynı yasada 2003 yılında yapılan bir değişiklikle, "şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapılması" hükmü getirildi. Bu düzenleme ile uluslar arası metinlerle uyumun sağlanması amaçlanmış ve şiddete teşvik niteliği taşıyan terör söylemlerinin cezalandırılması amaçlanmıştır. Nihayetinde 2006 yılında yapılan değişiklikle "terör örgütü propagandası yapılması" hükmü getirilmiş ve şiddete teşvik ifadesi yasadan çıkartılmıştır. Ancak bu süreçte yukarıda ele alınan AİHM kararlarında belirtildiği üzere suçun somutlaştırılmaması ve özellikle kamu düzeni açısından açık ve yakın tehlike doğurması kriterinin dikkate alınmaması nedeniyle birçok ihlal kararı verilmiştir. AİHM içtihatlarından doğan ihlallerin önüne geçme için son olarak yukarıda belirtildiği üzere 6459 sayılı yasa ile madde metnine "cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek" ibaresi eklenerek bir anlamda 2006 yılındaki düzenlemeye geri dönmüştür.

Yargıtay kamuoyunda uzunca bir süre tartışma konusu olan "

Sayın Öcalan” ifadesi nedeniyle vermiş olduğu kararında Anayasa’nın 90/5. maddesi uyarınca AİHS’in iç hukukumuzun bir parçası olduğunu öncelikle kabul etmiştir. Yüksek Mahkeme, sanığın yazmış olduğu dilekçesinde “ Sayın Öcalan “ ibaresini kullanması nedeniyle ilk derece mahkemesi tarafından TCK’nin 215. maddesi uyarınca cezalandırılmasının yerinde olmadığına karar vermiştir⁸³. Yüksek Mahkeme, bu kararı verirken AİHM içtihatlarına atıfta bulunmuş, özellikle yazının içeriğine, hangi bağlamda yazıldığına, şiddeti teşvik edip etmediğine bakılması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Yargıtay’ın böylelikle 6459 sayılı yasa ile ilgili maddeye “açık ve yakın tehlike yaratma” kriteri getirilmeden bu şekilde öncü bir uygulamada bulunmuştur⁸⁴.

Yüksek Mahkeme, 6459 sayılı yasa ile değişmeden önceki TMK’nın 7/2 maddesi uyarınca terör propagandası nedeniyle mahkûmiyetle neticelenen bir konuyu inceleme olanağı bulmuştur. Mahkeme bu kararında, sanığın Roj tv kanalına yaptığı telefonla bağlantıda sarf ettiği “*Öcalan üzerindeki komployu Avrupa ve Amerika hepsi birlikte yaptılar, getirdiler İmralı’ya bıraktılar. Kürtler onun için ne yaptılar? Kürtler bu komplo için yüzlerce kişi kendim yaktılar, onlar sadece canlarına zarar verdiler. AKP bitsin ki kendini yakan sizi de yakabilir. Kürtler diyor ki artık yeter siz vekilimizi öldürdünüz, yol göstericimizi öldürdünüz Musa amca’yı öldürdünüz, yazarımızı öldürdünüz, hepsini öldürdünüz, biz sesimizi çıkarmadık ama Kürtler diyor ki artık yeter, Öcalan’ın üzerindeki zehirleme ve uygulanan tecridi artık Kürt halkı kabul etmiyor.*” ifadeler nedeniyle cezalandırılmasının yerinde olmadığına hükmetmiştir. Yüksek Mahkeme, söz konusu ifadelerin AİHM kararları ile des-

83 Yargıtay 9. Ceza Dairesi Esas 2012/ 882 Karar 2012/6067 sayılı kararında yine aynı konuyu inceleme olanağı bulmuştur. Söz konusu kararda, sanık Mehmet Hatip Dicle Roj Tv kanalında yaptığı röportajda “Sayın Öcalan üzerinde devam eden tecrit ve uygulamaların Kürt halkı tarafından kabul edilmezliği, bu konular üzerinde duruldu... AB Türkiye’deki Kürtler ve Türkiye’deki Kürdistan’dan kimsenin katılmaması ile ilgilenmiyor... Kürdistan’ın birkaç bölgesinde Kürt grubu, Kürt siyasetçileri, Kürt aydınları, bu konular diplomaside siz Almanya lobisine yetişebilir misiniz? Kürt ve savaşlı bir Kürdistan ne özgür ne demokrasi olmasın, geri gitsin, aşiret olsun, aşiret savaşı olsun ve birbirine girsin...” ifadelerinde bulunduğu için ilk derece mahkemesi tarafından TCK’nun 215. maddesinde tanımlanan “Suçu ve işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kimseyi alenen övmeye” eylemi nedeniyle cezalandırılmıştır. Yargıtay yapmış olduğu incelemede “Sanıkların röportaj sırasında söyledikleri dava konusu sözler bir bütün olarak ele alınıp değerlendirildiğinde; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 26. ve Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin 10. maddelerinde öngörülen Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları ile de desteklenen ifade hürriyetinin kullanılması kapsamında kaldığı ve atılı suçun yasal unsurları itibarıyla oluşmadığı gözetilmeden yüklenen suçtan beraatları yerine yazılı gerekçe ile mahkûmiyetlerine karar verilmesi” ifadelerini kullanarak kararı bozmuştur.

84 Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2009/12914, Karar 2012/18353. Konu hakkında ilk derece mahkemesi olarak verilen karar için bkz. Elbistan 1. Sulh Ceza Mahkemesi Dosya No 2007/102 Karar No 2007/284.

teklenen ifade hürriyetinin kullanılması kapsamında kaldığını ve silahlı terör örgütünün propagandasını yapma suçunu oluşturmayacağı gibi konuşmanın niteliği ile gerçekleştirildiği ortama göre suç işlemeye tahrik suçunu da oluşturmayacağını belirtmiştir⁸⁵. Bu kararda da görüleceği üzere Yüksek Mahkeme 6459 sayılı yasa ile AİHM içtihatları doğrultusunda TMK'nın 7/2 maddesi değişmeden önce dahi AİHM kriterlerini uygulama yoluna gitmiştir.

Yüksek Mahkeme 6459 sayılı yasa ile değişik TMK'nın 7/2 maddesi uyarınca verilmiş olan bir mahkûmiyete ilişkin diğer bir kararda ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararı yerinde bulmuştur⁸⁶. İlk derece mahkemesi kararında suça sürüklenen çocuğun grubun içine katılarak *“şehit namırım (şehitler ölmez), biji serok apo(yaşasın başkan apo), öcalana uzanan eller kırılсын, disa disa serhildan serokame öcalan(yine yine başkaldırın başkanımız öcalan) şeklinde slogan attığı ve tanınmamak için yüzünü kapattığı”* bu nedenle atılı terör örgütü propagandası eylemini yaptığı kanaatine varmıştır. Yüksek Mahkeme ise kararında, terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde kimliğin gizlenmesi amacıyla yüzün kapatılması şeklinde işlenen örgüt propagandası yapma suçu için 3713 sayılı Kanunun 7. maddesinin 2. fıkrasına 6459 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle örgüt propagandası ile oluşacak tehlikeyi somutlaştırmak amacıyla getirilen unsurun, aynı fıkranın (a) bendinde düzenlenen suç için öngörülmediği anlaşılmalı, kararın onanmasına karar vermiştir. Gerçekten de hâlihazırda 3713 sayılı TMK'nın 7/2⁸⁷ maddesi uyarınca yürüyüşlerde kimliğin saklanması amacıyla yüzün kısmen ve tamamen kapatılması, terör örgütü flamlarının, simgelerinin, resimlerinin taşınması doğrudan doğruya

85 Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2010/5090 Karar 2012/3760. Konu hakkında ilk derece mahkemesi olarak verilen karar için bkz. Van 4. Ağır Ceza Mahkemesi Dosya No 2008/188 Karar No 2010/180. Aynı yönde diğer bir karar için bkz. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2010/16268 Karar 2012/5801.

86 Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2013/15555 Karar 2014/6783. Konu hakkında ilk derece mahkemesi olarak verilen karar için bkz. Darğçeit Asliye Ceza Mahkemesi Dosya No 2012/103 Karar No 2012/114. Aynı yönde diğer bir karar için bkz. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2014/151 Karar 2014/6784.

87 TMK'nın 7/2 maddesinin ilgili bölümü şu şekildedir:

- a) Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması.
- b) Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşme dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde;
 1. Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması,
 2. Slogan atılması,
 3. Ses cihazları ile yayın yapılması,
 4. Terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi. İkinci fıkrada belirtilen suçların; dernek, vakıf, siyasî parti, işçi ve meslek kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında veya bunların eklentilerinde işlenmesi halinde bu fıkradaki cezanın iki katı hükmolunur.

terör örgütü propagandası suçunun oluşmasına sebebiyet vermektedir. Kanaatimizce Yargıtay'ın bu uygulaması yerinde olmamıştır. Her ne kadar madde metninde (a) ve (b) bentlerinde ifade edilen eylemler için " terör örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek" şekilde propaganda yapma ibaresi yer almasa da; Yargıtay'ın bu ibare bu bentleri de kapsayacak şekilde uygulama yapması yerinde olacaktır. Yukarıda ele aldığımız bir kararda Yargıtay'ın da belirttiği üzere Anayasamızın 90/5 maddesi uyarınca iç hukukumuzun bir parçası durumunda bulunan AİHS'i yorumlama görevi AİHM'e aittir. Dolayısıyla Yargıtay bu madde hükümlerini yorumlarken yine AİHM içtihatlarını göz önünde bulundurmak zorundadır. Yani, bireylerin sadece terör örgütlerinin flamalarını taşımaları, posterlerini taşımaları, terör örgütü simgelerini taşıyan kıyafetlerin giyilmesi veya yüzlerini gizlemeleri nedeniyle terör örgütü propagandası yapmak eylemi nedeniyle cezalandırılmaları gerek AİHM içtihatları gerekse Amerikan Yüksek Mahkemesi içtihatları ile uyumlu değildir. Kanaatimizce, her ne kadar madde metninde açıkça belirtilmese de Yargıtay'ın yukarıda belirttiğimiz kararda izlediği yöntem uyarınca, eylemin hangi şekilde olursa olsun kamu düzeni açısından açık ve yakın tehlike doğurmaya elverişli olup olmadığını incelemesi gerekmektedir.

Son olarak konu ile ilgili kamuoyunda 3. Yargı paketi olarak bilinen 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun'un⁸⁸ geçici 1. maddesinin 1.fıkrası uyarınca 31 Aralık 2011 ve öncesinde düşünce ve kanaat açıklaması yoluyla işlenen suçların ertelenmesi hükme bağlanmıştır. Özellikle TMK'nın 7/2 maddesi uyarınca terör örgütü propagandası yapmak eylemi nedeniyle işlenen suçları da konu edindiği için bu konuda Yargıtay içtihadına da kısaca bakmak gerekecektir. Yüksek Mahkeme bu konu ile ilgili vermiş olduğu bir kararında terör örgütünün propagandasına dönüştürülen gösteri yürüyüşünde yüzün puşi ile kapatılması suretiyle işlenen propaganda suçunun 6352 sayılı Kanunun geçici 1. maddesi kapsamında

88 Fıkranın tam metni şu şekildedir: (1) 31/12/2011 tarihine kadar, basın ve yayın yoluyla ya da sair düşünce ve kanaat açıklama yöntemleriyle işlenmiş olup; temel şekli itibarıyla adli para cezasını ya da üst sınırı beş yıldan fazla olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı;

- Soruşturma evresinde, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine,
- Kovuşturma evresinde, kovuşturmanın ertelenmesine,
- Kesinleşmiş olan mahkûmiyet hükmünün infazının ertelenmesine, karar verilir.

düşünce ve kanaat açıklama yöntemleriyle işlendiğinin kabul edilemeyeceğini belirterek ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır⁸⁹.

Kanaatimizce her ne kadar madde metninde propaganda fiili somutlaştırılmayıp terör örgütünün propagandasına dönüştürülen gösteri yürüyüşlerinde şiddet eylemlerine dönüşmediği müddetçe yüzün kısmen ve tamamen kapatılması veya terör örgütü amblemlerinin basılı olduğu kıyafetlerin giyilmesi düşünce ve kanaat açıklaması kapsamında değerlendirilmeli ve her durum da bu husus ayrıca ele alınmalıdır. Çünkü örgüt flaması ile yüzünü kapatan bir şahıs herhangi bir söylemde bulunmasa dahi bir bu haliyle bir kanaat açıklamaktadır.

SONUÇ

İfade hürriyetinin liberal demokrasilerin köşe taşlarından biri olması nedeniyle gerek yerel mevzuatlarda gerekse uluslararası sözleşmelerde korunduğu görülmektedir. Her türlü inanç, fikir ve düşüncenin açığa vurularak serbest bir tartışma ortamı yaratılması esası üzerine kurulu olan demokrasi kavramı içeriğinde düşünme, kanaatlere sahip olma ve bunları dile getirme özgürlüğünü içermektedir. Ancak, karşılaştırmalı bir çalışma niteliği taşıyan makalemizde ifade hürriyetinin sınırsız bir hak olmadığı ve belli koşullarda sınırlanabileceği görülmektedir. Sınırlama nedenlerine bakıldığında, genel itibarıyla kimi küçük farklılıklar olmakla hem uluslararası hukukta hem de ulusal hukuk mekanizmalarında benzer sebepler bulunmaktadır. Ulusal güvenliğin ve toprak bütünlüğünün korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suçun önlenmesi, genel ahlak ve genel sağlığın korunması, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, sırrın korunması, yargının bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla ifade hürriyeti sınırlanabilmektedir.

Ancak çalışmamızda da karşılaştırmalı olarak ele almaya çalıştığımız gibi ifade hürriyetinin sınırlandırılması hususunda en tartışmalı konu genel de ulusal güvenlik özel de ise terör söylemleri nedeniyle yapılan sınırlandırmalardır. Terör söylemlerinin ne ölçüde ne şekilde ifade özgürlüğü sınırları içerisinde kalıp kalmayacağını değişik hukuk sistemleri dâhilinde incelemeye çalıştığımız bu çalışmada, esas itibarıyla ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasında çok dikkatli davranıldığını, özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkeme-

89 Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2013/1378 Karar 2014/8609, Konu hakkında ilk derece mahkemesi olarak verilen karar için bkz. Erzurum 4. Ağır Ceza Mahkemesi Dosya No 2010/178 Karar No 2010/188.

sinin sınırlamanın istisna özgürlüğün asıl olması yönünde kararlar verdiğini görmekteyiz.

Ayrıca her ne kadar günümüz itibarıyla terör saldırılarının hedefi durumunda olsa da, Amerikan Yüksek Mahkemesinin bu konudaki içtihatlarıyla birçok mahkemeye ilham verdiğini, özellikle terör söyleminin kamu düzeni açısından açık ve yakın tehlike yaratması kriterinin daha sonra gerek ulusal gerekse uluslar arası mahkemeler tarafında kullanıldığını görülmüştür. Bunun yanı sıra birçok Avrupa ülkesinin ceza yasalarında terör söylemleri için yaptırımlar öngördüğü, ancak taraf oldukları uluslar arası sözleşmeler gereği mümkün oldukça bu yasaların bu sözleşmelere göre yorumlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Son olarak, ülkemizde olduğu gibi birçok Avrupa ülkesinde terörle mücadele bağlamında terör propagandasını yasaklayan ceza yasalarının bulunduğu görülmektedir. Ülkemizde ise gerek son yıllarda gerçekleştirilen terör propagandasına ilişkin mevzuat değişikliklerinin gerekse bu konudaki Yargıtay uygulamalarının ülkemizin taraf olduğu AİHS'i yorumlama yetkisine sahip AİHM içtihatları doğrultusunda hazırlandığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

ARSLAN Zühtü, (derleyen) ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü,

Ankara, Liberte Yayınları, 2003.

Article 10: Freedom of Expression, Human Rights Review, 2012.

BADEY Thomas, « Defining International Terrorism : a Pragmatic Approach », Terrorism and Political Violence, vol.10, n°1, 1998.

BARAK-EREZ Daphne and SCHARIA David, Freedom of Speech, Support for Terrorism, and the Challenge of Global Constitutional Law Harvard National Security Journal, Vol 2, 2011.

BARDAK, Cengiz, Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu, Yetkin

Yayınları, Ankara, 1997.

CLAUDE E. Welch, The African Charter and Freedom Of Expression, Buffalo Human Rights Law Review, 1998.

COLE David , The First Amendment's Borders: The Place of Holder v. Humanitarian Law Project in First Amendment Doctrine Harvard Law&Policy Review, Vol.6, 2012.

DIGSS-BROWN, Barbara, Strategic Public Relations: Audience Focused Practice, Cengage Advantages Books, 2011.

DOĞAN İlyas, İnsan Hakları Hukuku Ders Kitabı, 1. Baskı, Astana Yayınları, 2013.

DOĞRU Osman, NALBANT Atilla, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar, 2. Cilt, 2013.

FEDIANIN, V. Y. "Terrorism: A Search for a Common Definition" in Moscow Journal of International Law, vol 4, No. 1, 1998.

FISS Owen, TheWorld We Live In, Temple Law Review, 2011.

GÖZLER Kemal, İdare Hukuku Dersleri, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2004.

GÖZÜBÜYÜK Şeref, GÖLCÜKLÜ Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 8.Baskı, Turhan Kitabevi, 2009.

GREENAWALT Ken, Speech, Crime and The Uses of Language,

Oxford University Press, 1989.

GUILLIAME, Gilbert, *Terrorisme et droit international, Recueil des cours de l'Académie de droit International*, 1989/III.

GÜNDAY Metin, *İdare Hukuku*, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2002.

HAFIZOGULLARI, Zeki, KURŞUN GÜNAL, *Türk Ceza Hukukunda Hukukunda Örgütlü Suçluluk*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, sayı 71, 2007.

HARREL Allison, *The Limits of Tolerance in Diverse Societies: Hate Speech and Political Tolerance Norms Among Youth*, Canadian Journal of Political Science, 2010.

HARRIS, David, O'BOYLE Michael ve WARBRICK Colin, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2nd Edition, New York: Oxford University Press, 2009.

KARAN ULAŞ, *İfade Özgürlüğü Hakkı, İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa Sibel İnceoğlu Editörlüğünde, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Geliştirilmesi Kapsamında Avrupa Konseyi tarafından basılmıştır*, 2013.

MACOVEİ, Monica, *İfade Özgürlüğü-İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 10. maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz*, İnsan Hakları El Kitapları, No. 2, Adalet Bakanlığı Yayınları, 2012.

SCHMID, Alex P., *The Definition of Terrorism*, The Routledge Handbook of Terrorism Research, Routledge, 2011.

SERVIER Jean, *Le terrorisme*, Presses Universitaires de France, QSJ, Paris, 1992.

SOTTIAUX Stefan, 'Bad Tendencies' in the ECtHR's 'Hate Speech' Jurisprudence, *European Constitutional Law Review*, 2011.

SUNAY, Reyhan, *Anayasa Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü*, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, , Ankara 2003.

TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, SANCAKDAR Oğuz, ÖNOK Rifat Murat, *İnsan Hakları El Kitabı*, 5.Baskı, Seçkin Yayınları, 2014.

The Supreme Court –Leading Cases, Harvard Law Review, Vol. 124:179, 2011.

TOBY Mendel, *Restricting Freedom of Expression: Standards and Principles* -Background Paper for Meetings Hosted by the

UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, Center For Law and Democracy,2010.

WILLIAMSON, Myra, Terrorism, war and international law: the legality of the use of force against Afghanistan in 2001, Ashgate Publishing, 2009.

WOJCIECH Sadurski, İfade Özgürlüğü ve Sınırları, çev. M. Bahattin Sepetçioğlu, Ankara: Liberte Yayınları, 2002.

ZEIDENSTEIN Zeidenstein, « Defining Terrorism », Southeastern Political Review, vol 22, n°1, 1994.

ZENCOVICH, Vincenzo Zeno, Freedom of Epression - A Critical and Comparative Analysis, Routledge & Cavndish,2008.

İnternet Kaynakları

BM, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, bkz. <http://un.org/Overview/rights.html> .

Venedik Komisyonu, “Hukuk Devleti Raporu”, 25-26 Mart 2011 bkz. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e)

Fransız Dili Hazinesi” sözlüğü Bkz. <http://atilf.atilf.fr/dendien/scripts/tlfiv5/advanced.exe?8;s=2356407315>

Türk Dil Kurumu, Web Türkçe Sözlük, bkz.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5457e474de2d19.18278881

Committe of Experts on Terrorism, Apologie du Terrorisme and Incitement to the Terrorism Analytical Report, Council of Europe,2004 bkz. http://www.academia.edu/8883578/APOLOGIE_DU_TERRORISME_and_incitement_to_terrorism_an_Analytical_Report_for_the_Committee_of_Experts_On_Terrorism_CODEXTER_of_the_Council_of_Europe

Response of Spain to the Counter-Terrorism Committee: Implementation of Security Council Resolution 1624 (2005) (Mar. 19, 2007), bkz. <http://www.un.org/en/sc/ctc/resources/1624.html>.

29 Haziran 1881 tarihli Fransız Basın Yasasının Fransızca metni için bkz.

<http://www.legifrance.gouv.fr>.

Birleşik Krallık Terörizm Yasasının İngilizce metni için bkz. <http://>

www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/11/contents

The Inter-American Legal Framework Regarding Freedom of Expression, Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression Inter American Commission on Human Rights,2010, s. 22, bkz. <http://www.oas.org/en/iachr/expression/docs/publications/INTERAMERICAN%20LEGAL%20FRAMEWORK%20OF%20THE%20RIGHT%20TO%20FREEDOM%20OF%20EXPRESSION%20FINAL%20PORTADA.pdf>

Yargıtay Kararları

- Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2014/151 Karar 2014/6784.
Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2013/1378 Karar 2014/8609.
Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2013/15555 Karar 2014/6783.
Yargıtay 9. Ceza Dairesi Esas 2012/ 882 Karar 2012/6067.
Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2010/16268 Karar 2012/5801.
Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2010/5090 Karar 2012/3760.
Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Esas 2009/12914, Karar 2012/18353.
Yargıtay 8.Ceza Dairesi, Esas 1994/1227, Karar1994/3479.
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Esas 1990/9-34, Karar 1991/34..
Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Esas 1999/9-33, Karar 1999/38 T:16.03.1999.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

- Handyside / Birleşik Krallık, 1976.
Sunday Times (No. 1)/Birleşik Krallık , 26 Nisan 1979.
Silver ve Others/Birleşik Krallık, 25 Mart 1983.
Olsson (No. 1)/İsveç 24 Mart 1988.
Zana/Türkiye, 25 Aralık 1997.
Hashman ve Harrup/ Birleşik Krallık, 25 Kasım 1999.
Arslan /Türkiye, 8 Haziran 1999.
Sürek / Türkiye(No:4) , 8 Temmuz 1999 .
Ceylan/Türkiye,8 Temmuz 1999.

Sürek ve Özdemir / Türkiye, 8 Temmuz 1999.

Erdoğan ve İnce /Türkiye, 8 Temmuz 1999,

Başkaya ve Okçuoglu / Türkiye, 8 Temmuz 1999.

Şener /Türkiye, 18 Temmuz 2000.

Keskin/Türkiye, 22 Kasım 2005.

Halis/Türkiye,11 Ocak 2005.

Gül/ Türkiye, 8 Haziran 2010.

Yavuz ve Yaylalı/Türkiye, 13 Aralık 2013.

Bülent Kaya/Türkiye, 22 Ekim 2013.

Amerikan Yüksek Mahkemesi Kararları

Schenck v. United States, 249 U.S. 47, 52 (1919).

Brandenburg v. Ohio 395 U.S. 444 (1969).

Scales v. United States (1961).

Watts v. United States, 394 U.S. 705, 708 (1969).

NAACP v. Claiborne Hardware Co., 458 U.S. 886 (1982).

Planned Parenthood v. American Coalition of Life Activists (2002).

Holder v. Humanitarian Law Project (2010).